

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 5.

Tisdagen den 16 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare friherre W. G. von Schwerin, som lider af *Influenza*, är till följd deraf tills vidare förhindrad att deltaga i göromålen i Riksdagen, hvilket intygas.

Stockholm den 15 februari 1897.

Carl Flensburg.
Med. Doktor.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

Ordet lemnades härefter till

Herr vice talmannen Danielson, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Då olika uppfattningar framkommit rörande lämpligheten att behandla de i detta memorial förekommande frågor, förrän sådana ärenden, som stå i sammanhang med desamma, först blifvit afgjorda, men emellertid så väl man och man som inom talmanskonferensen den mening uttalats, att det skulle vara mest lämpligt att uppskjuta alla i detta memorial omförmälda frågor, till dess att dels särskilda utskottets utlåtande angående frågor, som röra banklagstiftningen, dels äfven öfriga frågor, som stå i samband med de i memorialet behandlade lagförslagen, blifvit handlagda och afgjorda, så vågar jag hemställa, att kammaren behagade uppskjuta behandlingen af ifrågavarande ärenden, tills herrar talmännen sinna det vara lämpligt att anmäla dem till föredragning.

Andra Kammarrens Prot. 1897. N:o 5.

Den af herr vice talmannen sålunda gjorda hemställan blef, efter derom af herr talmannen gifven proposition, af kammaren bifallen.

Härefter föredrogos vidare, men blefvo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 13, 14, 15, 16, 17, 18 och 19.

§ 4.

Herr talmannen hemställde, det kammaren ville besluta att i sammanträdet onsdagen den 24 innevarande februari företaga val af de tjugufyra valmän, hvilka, jemte ett lika antal från Första Kammaren, hade att välja Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare, äfvensom sex suppleanter för desse valmän.

Denna herr talmannens hemställan bifölls.

§ 5.

Afgåfvos nya motioner af:

Herr *L. J. Jansson* i Djursåtra, n:o 149, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag angående statsbidrag till inom kommunen anställda barnmorskors aflöning, och

Herr *A. P. Gustafsson*, n:o 150, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag för Sveriges riksbank.

Dessa motioner begärdes på bordet och bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag: dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 1, till Konungen, angående verkställd omröstning öfver högsta domstolens ledamöter; och dels till förordnanden, n:o 2, för komiterade för tryckfrihetens vård;

äfvensom statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 3, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till reseunderstöd åt arbetare för besökande af 1897 års allmänna konst- och industriutställning i Stockholm.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen: statsutskottets utlåtande n:o 12, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor; samt lagutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om jernvägsaktiebolag;

n:o 4, i anledning af väckt motion om tillägg till § 26 mom. 1 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster; och

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 2 § rättegångsbalken.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,56 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Onsdagen den 17 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 dennes.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *L. Annerstedt* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till checklag, till lag angående ändrad lydelse af 12 § utsökningslagen och till lag angående ändrad lydelse af 10 § 4 mom. i förordningen om nya utsökningslagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 10 augusti 1877;

med förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk;

med förslag till lag angående rätt att återgifva fotografisk bild; samt

med förslag till förändrad lydelse af 11 § 2 mom. i nådiga förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862.

De sålunda aflemnade kongl. propositionerna blefvo, på begäran, bordlagda.

§ 3.

Företogos, enligt derom förut fattadt beslut, val af sju ledamöter och sju suppleanter i det särskilda utskott, Riksdagen beslutat till-sätta för behandling af Kongl. Maj:ts propositioner dels med förslag

till lag med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt m. m. och dels med förslag till lag för Sveriges riksbank; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, dervid hafva blifvit utsedde:

till ledamöter:

herr	<i>S. G. von Friesen</i>	med 195 röster,
„	<i>H. N. E. Amnéus</i>	„ 194 „
„	<i>Folke Andersson</i>	„ 194 „
„	<i>H. Andersson</i> i Nöbbelöf	„ 194 „
„	<i>S. O. Nylander</i>	„ 193 „
„	<i>K. E. Holmgren</i> i Hilleboda	„ 192 „
och	„ <i>M. Dahm</i>	„ 146 „

Närmast i röstetal kom herr *J. Bromée* med 49 röster.

till suppleanter:

herr	<i>E. F. W. Meyer</i>	med 182 röster,
„	<i>B. V. Hedgren</i>	„ 180 „
„	<i>A. H. Göthberg</i>	„ 179 „
„	<i>C. G. Bäckgren</i>	„ 179 „
„	<i>J. Hjelmérus</i>	„ 137 „
„	<i>P. Andreasson</i>	„ 136 „
och	„ <i>J. E. Behmer</i>	„ 135 „

Närmast i röstetal kom herr *A. Henricson* med 57 röster.

Mellan de två ledamöter, hvilka till suppleantplatser erhållit lika antal röster, bestämdes ordningen, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottnings.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i näst förestående paragraf omförmälda val.

§ 5.

Herr talmannen tillkännagaf, att, enligt af herrar talmän fattadt beslut, å föredragningslistan för sammanträdet nästa lördag den 20 dennes främst bland två gånger bordlagda ärenden komme att uppföras konstitutionsutskottets memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne i hvad memorialet anginge det från 1894 års riksdag hvilande förslag om ändring af § 26 riksdagsordningen (sid. 1 och 2 i memorialet) äfvensom de från 1896 års riksdag hvilande förslag om ändring af dels 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen i fråga om utlemnande af mobiliseringsplaner för hären och flottan m. m. (sid. 9 och 10 i memorialet), dels § 3 tryckfrihetsförordningen (sid. 11 och 12 i memorialet), dels § 17 regeringsformen (sid. 22 i memorialet), dels ock §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen (sid. 22—25 i memorialet); hvaremot memorialet i öfriga delar skulle

förekomma till behandling å dag, som af kamrarnes talmän komme att framdeles bestämmas.

§ 6.

Efter föredragning, hvar för sig, af de i gårdagens sammanträde bordlagda motioner hänvisades:

herr *L. J. Janssons* i Djursätra motion, n:o 149, till kammarens tillfälliga utskott n:o 4; och

herr *A. P. Gustafssons* motion, n:o 150, till särskilda utskottet.

§ 7.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtande n:o 12; samt

lagutskottets utlåtanden n:is 3, 4 och 5.

§ 8.

Härefter föredrogos, hvar efter annat, och biföllos statsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

n:o 14, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om koncession å anläggning af jernväg från Gellivare till Vassjaure;

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra militiebostället $1\frac{1}{8}$ mantal Åsmundgården n:o 1 i Jemtlands län;

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal n:o 3 Sunuanå eller Strömsholm för en vattenledning till Skellefteå stad;

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under förra militiebostället Tuna n:o 1 om $5\frac{7}{8}$ mantal i Östergötlands län lydande lägenheter;

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett jordbyte å förra kronojagbacken Skämbylöth eller Åkerbyhult n:o 1 i Södermanlands län; och

n:o 19, i anledning i Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter enkan Anna Kristina Lindblom.

§ 9.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *N. Wallmark*, hvilken nu aflemnade en motion, n:o 151, angående gemensam valdag för val af riksdagsmän i Andra Kammaren.

Motionen bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagagöröromålen beviljades herr *A. Olsson* i Mårdäng under fem dagar, räknadt från och med denna dag.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 20, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om arrendatorer af kronans jordbruksdomäner åliggande nybyggnadsskyldighet;

n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inlösen af frälseskatteräntor;

n:o 22, i anledning af väckta förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehålllets sättande på vakans;

n:o 23, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående villkoren för sådana statsbidrags åtnjutande; och

n:o 24, angående väckta motioner om ändring i villkoren för lån från odlingslånefonden; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 1, i anledning af väckta motioner dels om förlängning af giltigheten utaf kongl. förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890, dels ock om tullfrihet för vissa varor vid införsel från Norge.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,2 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Fredagen den 19 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträden den 11 och 12 dennes förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Andra Kammaren herr P. Olsson i Åsak på grund af näsblödning är förhindrad att infinna sig i kammaren under de närmast följande 2—3 dagarne, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 18 februari 1897.

Algot Key Åberg.

Leg. Läkare.

§ 3.

Föredrogos, hvar efter annan, och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:

med förslag till checklag, till lag angående ändrad lydelse af 12 § utsökningslagen och till lag angående ändrad lydelse af 10 § 4 mom. i förordningen om nya utsökningslagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 10 augusti 1877;

med förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk;

med förslag till lag angående rätt att återgifva fotografisk bild; och

med förslag till förändrad lydelse af 11 § 2 mom. i nådiga förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862.

Efter föredragning vidare af herr *N. Wallmarks* vid senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 151, beslöt kammaren öfverlemna densamma till behandling af konstitutionsutskottet.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången: statsutskottets utlåtanden n:is 20, 21, 22, 23 och 24; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 1, i anledning af väckta motioner dels om förlängning af giltigheten utaf kongl. förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890, dels ock om tullfrihet för vissa varor vid införsel från Norge.

Ordet begärdes af

Herr Fredholm, som yttrade: Herr talman! Med afseende på det nu föredragna bevillningsutskottets betänkande n:o 1 tillåter jag mig anhålla, att detsamma må uppföras å föredragningslistan för sammanträdet i morgon näst efter konstitutionsutskottets memorial n:o 1.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Herr A. Hedin erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Då den af Kongl. Maj:t till innevarande års Riksdag afgifna proposition »angående lönereglering för personalen vid statens jernvägar», såsom rubriken lyder — den borde lyda: för en *del* af personalen vid statens jernvägar, och den *mindre* delen — oafsedt de hardt när oräkneliga detaljanmärkingar rörande sjelfva bestämmelserna, till hvilka den gifver efter min tanke skälig anledning, dessutom är af den beskaffenhet, att den synes mig genom sina konsekvenser vara rent af äfventyrlig för Riksdagens magt och inflytelse öfver en af de största statsförvaltningsgrenarne, har jag funnit mig föranlåten att i den motion, som jag nu går att afgifva, hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts proposition samt anhållan hos Kongl. Maj:t om framläggande efter ny och bättre utredning af nytt löneregleringsförslag. Men derjemte och för den händelse Riksdagen skulle anse sig hafva tid och tillfälle att inlåta sig i omständligare pröfning af ett ärende, som är så vidlyftigt och kommit så illa förberedt till Riksdagen nu, en tid efter det riksdagen börjat, ehuru man väntat detta ärende ett par år förut, skall jag såsom ett alternativ — ett i värsta fall — till den gjorda hemställan om afslag å propositionen afgifva — någon af de följande dagarne — en motion, i hvilken jag framställer förslag till en del detaljändringar i det kongl. förslaget.

Den sålunda aflemnade motionen, hvilken erhöll ordningsnummern 152, bordlades.

§ 6.

Härefter lemnades ordet till herr Centerwall, som anförde: Herr talman! Jag anhåller härmed vördsamt om kammarens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande fråga: »Har herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet ansett sig befogad att vidtaga några åtgärder med anledning af den strid inom kongl. operan, som i hela landet väckt en så pinsam uppmärksamhet.»

Den af herr Centerwall sålunda framställda anhållan begärdes af flera ledamöter på bordet och blef i följd deraf bordlagd.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *C. A. Carlsson* i Hede under 12 dagar fr. o. m. den 24 dennes
och » *A. E. Baaz* » 4 » » » » 22 » .

§ 8.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande n:o 2, angående vissa delar af tullbevillningen; och skulle detta ärende å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför två gånger bordlagda ärenden.

§ 9.

Justerades två protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,55 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Lördagen den 20 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *A. Hedins* motion, n:o 152.

§ 3.

Härefter företogs till afgörande den hos kammaren i gårdagens sammanträde bordlagda frågan, huruvida det spörsmål till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som herr Centerwall begärt, finge till herr statsrådet framställas eller icke.

Sedan herr Centerwalle skriftligen affattade framställning i ämnet

blifvit uppläst, gaf herr talmannen proposition på bifall till ifrågavarande begäran, hvilken proposition besvarades med blandade ja och nej. Herr talmannen förklarade sig anse ja-ropen öfvervägande, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr J. E. Centerwalls ifrågavarande anhållan att få till statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet framställa ett spörsmål, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit herr Centerwalls nämnda anhållan.

Omröstningen utföll med 84 ja och 113 nej; och hade kammaren alltså afslagit herr Centerwalls begäran.

Efter det denna utgång af voteringen af herr talmannen tillkännagifvits för kammaren, anförde:

Herr Höjer: Då jag för min del anser, att kammaren aldrig under några förhållanden bör förvägra en interpellation, ber jag att få reservera mig mot detta beslut.

Herr *Svensson* från Karlskrona förklarade sig instämma med herr Höjer.

Herr *Centerwall* yttrade: Jag skall anhålla att få reservera mig till protokollet. Vi mötas igen!

Häruti instämde herr *Berg*.

§ 4.

Föredrogs, men blef å nyo bordlagdt bevillningsutskottets betänkande n:o 2.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. friherre *A. Rappe* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen
angående portionsersättning till underofficerare och civilmilitära personer af motsvarande rang vid armén, och
med förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap.

Vidare aflemnade herr statsrådet m. m. *C. R. Wersäll*:

Kongl. Maj:ts proposition angående rätt för Kongl. Maj:t att för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark disponera köpeskillingarna för vissa kronoegendomar, samt

Kongl. Maj:ts skrifvelse, med öfverlemnande af protokoll vid förhandlingar om nya bestämmelser rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels och sjöfartsförhållanden.

Kongl. Maj:ts sålunda aflemnade propositioner och skrifvelse bordlades.

§ 6.

Till behandling företogs nu konstitutionsutskottets memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne — i hvad memorialet anginge det från 1894 års riksdag hvilande förslag om ändring af § 26 riksdagsordningen (sid. 1 och 2 i memorialet) äfvensom de från 1896 års riksdag hvilande förslag om ändring af dels 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen i fråga om utlemnande af mobiliseringsplaner för hären och flottan m. m. (sid. 9 och 10 i memorialet), dels § 3 tryckfrihetsförordningen (sid. 11 och 12 i memorialet), dels § 17 regeringsformen (sid. 22 i memorialet), dels ock §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen (sid. 22—25 i memorialet).

Förslagen om ändring af § 26 riksdagsordningen, af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen i fråga om utlemnande af mobiliseringsplaner för hären och flottan m. m., af § 3 tryckfrihetsförordningen samt af § 17 regeringsformen, hvilka hvar för sig i nu nämnd ordning föredrogs, blefvo af kammaren antagna.

Härefter föredrogs *förslaget till ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen*, hvilket förslag var så lydande.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

§ 1.

5:o. Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, *uti stad eller inom ett afstånd derifrån af högst en half mil.*

Då ett boktryckeri sålunda utom stad anlägges, skola, i alla mål, som boktryckningen röra, boktryckare, arbetare i tryckeriet samt

5:o. Privilegier å boktryckeri skola ej erfordras, utan stände hvar och en fritt att, utan hinder af någon särskild författning, äldre privilegier eller något boktryckerireglemente, samt utan att vara underkastad någon skråordning, anlägga sådana tryckerier, af hvad beskaffenhet eller vidd honom tjenligt synes, *uti stad eller köping; Konungen obetaget att tillåta inrättande af boktryckeri äfven å annan ort.*

Då boktryckeri anlägges å ort, som lyder under landsrätt, skola i alla mål, som boktryckningen röra,

der tryckta skrifter författare och utgifvare lyda under *stadens rätt*.

boktryckare, arbetare i tryckeriet samt, der tryckta skrifter författare och utgifvare lyda under *rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad, der sådan rätt finnes.*

Den ett nytt boktryckeri inrättar
— — — innehåll och skrifart.

Den ett boktryckeri inrättar
— — — innehåll och skrifart.

§ 5.

6:o. Förbrytelser emot denna lag upptagas vid *allmän underrätt i den stad, der boktryckeriet, ifrån hvilket den åklagade skriften utkommit, anlagd är eller, på sätt 1 § innehåller, vid anläggandet anmäldt blifvit. I Stockholm sker detta upptagande vid första allmänna underrätt; i öfriga städer, der första och andra underrätt finnas, vid den sistnämnda; akademiernas jurisdiktionsrätt, enligt deras konstitutioner, dock oförkränkt. Stämningstid vare i allt fall, ehvad tryckeriet inom eller, på sätt nyssnämnde § utstakar, utom staden är beläget, enahanda, och förhållas dermed, som, om stämningstid i staden, lag säger.* Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid *sådan rätt* personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

6:o. Förbrytelser emot denna lag upptagas vid *rådstufvurätten i den stad, der skrift, som föranledt åtal, blifvit tryckt, eller, om den blifvit tryckt å ort, som lyder under landsrätt, vid rådstufvurätten i närmaste inom länet belägna stad. Stämningstiden vare åtta dagar, om boktryckeriet är beläget i stad, der rådstufvurätt finnes, men i annat fall fjorton dagar.* Uppstår fråga om boktryckares eller författares af en tryckt skrift tilltalande eller hörande, böra han eller de vid *rätten* personligen till svars stånda, men åtnjute i öfrigt deras rättegångsförmåner, enligt allmän lag och särskilda författningar, uti allt hvad genom detta förordnande icke uttryckligen annorlunda stadgadt är.

8:o. Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad, att, på de grunder för kvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med kvarstad beläggas må, vare han eller det berättigad att i *Stockholm, genom biträde af öfverståthållarembetet, och i öfriga städer samt orterna, medelst skyndsam handräckning,*

8:o. Finner chefen för justitiedepartementet eller hans ombud sig befogad, att, på de grunder för kvarstad å tryckt skrift, här ofvan stadgade äro, förordna eller äska, det någon skrift med kvarstad beläggas må, vare han eller det berättigad att *sådan kvarstad erhålla medelst skyndsam handräckning, som ej får vägras af vederbörande Konungens befall-*

som ej får vägras af den magistrat, hvarunder boktryckeriet, enligt § 1, lyder, sådan kvarstad erhålla; börande öfver förloppet af kvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitiedepartementet eller hans ombud, den andra magistraten och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera, i Stockholm, inom åtta dagar, och i landsorterna, allrasist inom trenne veckor, efter det kvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om kvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke kvarstad inom en månad häfven, ege boktryckare rätt, i enahanda ordning, som handräckning af magistraten till kvarstadens beläggande meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust. Chefen för justitie-departementet — — — — — erhållas.

12:o. I frågor om kvarstad böra, i sådant fall, *Konungens befallningshafvande och vederbörande magistrater* ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — — — inlemnad.

ningshafvande, magistrat eller kronobeljent; börande öfver förloppet af kvarstadsförrättningen och orsakerna dertill, samt i afseende på den åklagade skriften, om och huru många exemplar då ännu finnas uti boktryckarens värjo, anteckning trefaldt författas, hvaraf den ena tillställes chefen för justitie-departementet eller hans ombud, den andra magistraten i den stad, under *hvilkens rådstufvurätt boktryckeriet, enligt § 1, lyder*, och den tredje boktryckaren. Magistraten vare pliktig att, vid ansvar såsom för embetsförsummelse, med näst afgående post, en afskrift af denna anteckning till justitiekansleren insända. I Stockholm varde samma anteckning, genast eller sist inom nästföljande dags utgång, till justitiekansleren aflemnad. Justitiekansleren må sedermera i Stockholm, inom åtta dagar, och i landsorterna, allrasist inom trenne veckor, efter det kvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat, då domstolen, sist inom åtta dagar, må pröfva, om kvarstaden skall ega bestånd. Sker det ej, och är icke kvarstad inom en månad häfven, ege boktryckare rätt, i enahanda ordning, som handräckning till kvarstadens beläggande meddelad blifvit, att fordra dess brytande, hvilket icke vägras må, vid ansvar af embetets förlust. Chefen för justitie-departementet — — — — — erhållas.

12:o. I frågor om kvarstad böra, i sådant fall, *vederbörande Konungens befallningshafvande, magistrat eller kronobeljent* ovägerligen och vid ansvar biträda; dock må — — — — — inlemnad.

Ordet begärdes af

Herr Höjer, som anförde: Herr grefve och talman! Mine her-
rar! Konstitutionsutskottets föreliggande memorial synes mig inne-
hålla åtminstone tre punkter, i hvilka det är fråga om å ena sidan
att mer eller mindre väsentligt öka Konungens magt, och å den
andra sidan att kringskära svenska folkets och den svenska Riksdagens
gamla rättigheter. En af dessa punkter hafva vi nyss behandlat, och
jag fann på förhand, att det var föga utsigt till att med framgång
opponera sig mot den. En annan punkt, med hvilken är samma
förhållande, är den, som handlar om Riksdagens magt öfver riksban-
ken, och med denna punkt komma vi om några dagar att sysselsätta
oss. Den tredje punkten är den, som nu föreligger.

Icke annat än jag kan finna, är den förändring, som af konstitu-
tionsutskottet föreslagits, helt och hållet eller åtminstone till en
väsentlig del reaktionär. Den innebär icke något större framsteg,
men den betecknar åtskilliga steg tillbaka, och ett antagande af för-
slaget skulle blifvit ett hinder för vidare reformer. För mitt påstå-
ende att detta förslag är reaktionärt kan jag till en början anföra ett,
som jag kan kalla, personligt skäl, det nemligen att förslaget vid
förra riksdagen med stor värme försvarades af konstitutionsutskottets
ärade vice ordförande. Jag har dessutom två sakliga skäl att anföra
för mitt påstående om förslagets reaktionära innebörd. Det ena sak-
liga skälet är det, att genom förslagets antagande en del af lands-
bygden, nemligen den del deraf, som ligger inom en half mils af-
stånd från våra städer, i sjelfva verket kommer att afhändas en
urgammal grundlagsenlig rättighet, och det reaktionära i denna af-
händelse motväges icke deraf, att denna grundlagsenliga rätt utsträcker
till köpingar.

Det andra och för mig hufvudsakliga skälet är, att genom anta-
gande af det föreliggande förslaget Riksdagen kommer att åtminstone
delvis utleverera tryckfriheten åt Kongl. Maj:t och göra åtnjutandet
af en allmän medborgerlig rättighet mer eller mindre beroende af
Kongl. Maj:ts administrativa godtycke. Det kan jag för min del icke
vara med om. Dessutom skulle det kunna falla mig in att fråga:
hvarför skall, om det står en hvar fritt att anlägga ett boktryckeri
i stad eller köping, den, som vill anlägga ett sådant på landsbygden,
icke få göra det utan att ovilkorligen inhemta tillstånd dertill af
Kongl. Maj:t, ett tillstånd, som kan honom gifvas, men som också
under mer eller mindre plausibla förevändningar kan honom för-
vägras?

Derjemte synes mig denna ändring temligen otydligt formulerad.
Åt hvilken skulle Kongl. Maj:t gifva privilegium att anlägga tryckeri?
Åt en viss kommun eller åt en viss bestämd person? Slutligen synes
mig, att man bör lägga märke dertill, att, om vi antaga denna grund-
lagsändring, vi komma att för en öfverskådlig framtid stänga vägen
för den mera genomgripande reform i detta afseende, som icke blott
Andra Kammaren utan svenska Riksdagen åtminstone en gång, om
icke två, påyrkat. Såsom herrarne torde hafva sett af handlingarna
från föregående riksdagar, beslöt icke blott Andra Kammaren utan
hela Riksdagen år 1870, att den grundlagsenliga rätten att anlägga
boktryckeri i stad skulle utsträckas till hela landsbygden, och att

således land och stad skulle i detta afseende likställas med hvarandra. På denna hemställan svarade Kongl. Maj:t med att, under anförande af oändligt litet tillfyllestgörande skäl, vägra sin nådiga sanktion. Nu frågar jag herrarne, om vi icke skola stå fast vid önskemålet att i det fall, hvarom fråga är, likställa stad och land, men om vi det göra och om ett dylikt förslag skulle inom Riksdagen väckas, tro herrarne ej, att det skulle blifva icke en, utan hundra, som skulle säga nej till det förslaget och såsom enda skäl säga till förslagets upphofsmän: bort med fingrarna och respektera Kongl. Maj:ts prerogativ. Om vi nu gifva åt Kongl. Maj:t en ny rättighet, synes det mig uppenbart att vi på samma gång undanskjuta den reform, som Riksdagen för 20 å 25 år tillbaka fann i allo önskvärd.

På dessa af mig i korthet anförda skäl ber jag att få yrka afslag å konstitutionsutskottets memorial i förevarande punkt.

Vidare yttrade:

Herr Ljungman: Gent emot hvad herr Höjer anført ber jag att få påpeka, att det föreliggande förslaget innebär den alldeles obestriddliga fördel, att boktryckeri får anläggas först och främst i köpingar och för det andra äfven å andra orter å landet, som dertill erhålla Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd. Detta är således ett framsteg, och vidare är det uppenbart, att förslaget icke innebär någon utvidgning af Konungens magt. Konungen har redan nu magt att förklara orter för köpingar eller städer, och det är således icke någon ny magt, som gifves honom, utan blott en fördel för landsbygden och icke något annat. Det är en ganska stor fördel, som härigenom beredes vissa provinser, i hvilka icke finnes något större antal köpingar eller mindre städer, men deremot ganska många orter, lämpliga för utgifvande af en tidning.

Vi hafva fabriksorter med 5,000 till 6,000 invånare samt betydande ekonomisk utveckling och rörelse, som ännu icke hafva rätt att hysa tryckerier. Dessa skulle, om man antager detta förslag, vinna den rätten, och jag kan icke förstå, att det allmänna derigenom skulle tillskyndas skada.

Huru man kan kalla den föreslagna förändringen reaktionär, kan jag verkligen icke inse. Att mycket större frihet kunde finnas, än här är föreslaget, vill jag icke bestrida, men det är bättre att vinna något än intet, och jag tror, att, om den ärade talaren på stockholmsbänken vill läsa igenom öfverläggningarna i Första Kammaren från förra riksdagen angående denna fråga, och om han senare i dag i tidningarne tager del af öfverläggningarna derstädes nu, han skall få klart för sig, att det förslag, som utskottet har utarbetat och nu är hvilande, verkligen innebär ett framsteg och alldeles icke eger något det allra minsta reaktionära syfte. Jag skall därför hemställa om bifall till förslaget.

Herr Olsson i Kyrkebo: Jag ber att få instämma med herr Ljungman. Det förefaller mig nemligen högst besynnerligt, om

Andra Kammaren nu skulle afslå denna fråga, som den förut en gång bifallit.

Herr *Jönsson* i Mårarp instämde.

Herr Höjer: Jag skall be att få slå fast, att förslaget ovillkorligen innebär, huru konstitutionsutskottets ärade vice ordförande än behagar resonera, en utsträckning af Kongl. Maj:ts magt och myndighet inom ett område, der han förut icke haft någon magt och myndighet alls.

Jag skall gerna vara med om snart sagdt hvilken inskränkning som helst af konungamagten, men jag vill icke på några vilkor vara med om någon *utsträckning* af densamma.

Herr Vahlin: Då jag deltagit i det beslut, hvartill utskottet kommit, skall jag be att få besvara kammaren ett ögonblick med att framställa skälen dertill.

Jag skulle allra helst hafva varit med om ett beslut, hvarigenom det medgifvits att anlägga tryckerier hvar som helst i hela vårt land. Men det visade sig fullkomligt omöjligt att få igenom ett sådant beslut i konstitutionsutskottet, och ännu mindre förhoppning fans, att ett sådant beslut skulle kunna vinna båda kamrarnes bifall.

Ett par gånger har ju ungefär samma förslag förelegat, ehuru väl det första gången, af konstitutionsutskottet tillstyrkt, förkastades af Första Kammaren och andra gången der gick igenom med, som jag tror, endast en rösts majoritet. Af Första Kammaren har det således blifvit uppfattadt såsom synnerligen frisinnadt.

Mot hvad herr Höjer yttrade skall jag be att få litet protestera.

Han sade bland annat, att detta förslag skulle, om det antages, komma att hindra blifvande reformer. Jag tror dock icke, att alltid ett medlings- och öfvergångsförslag är hindrande för ytterligare reformer. Jag skall taga ett exempel härpå från gångna tider.

När, jag tror i början af 1870-talet, qvinnan blef myndig vid 25 års ålder, ansågs medgifvandet häraf som ett mycket djerft steg framåt, och man bibehöll dertill för bestämmanden om att hon skulle vara underkastad giftomannarätten. Emellertid några år efteråt förändrades saken ytterligare; man lät då qvinnan blifva myndig vid 21 års ålder, och hon var derefter icke underkastad giftomannarätten. Detta är ett exempel på, att sedan man hunnit litet vänja sig vid en reform, så finner man, att hvad som en gång syntes så förskräckligt och skulle medföra så stora faror, i sjelfva verket är en mycket ofarlig sak.

Herr Höjer har vidare sagt, att vi utlemna tryckfriheten åt Kongl. Maj:t.

Ja, jag är den, som minst af alla skulle vilja utlemna tryckfriheten åt Kongl. Maj:ts godtycke på något sätt. Men genom den nu föreslagna anordningen får Kongl. Maj:t icke annan magt än att utvidga tryckfrihetsområdet, att meddela rättigheten att på allt flera ställen anlägga tryckerier, någon inskränkning i nuvarande förhållan-

den har härigenom således icke enligt förslaget medgifvits Kongl. Maj:t.

Det har redan nämnts, att, äfven om den lilla uppoffring, som måste göras för att vinna utsträckta rättigheter enligt förslagets syfte, vore, såsom den förste talaren yttrade, i detta fall liktydig med att afhända vissa delar af vårt land den rättighet de haft att anlägga tryckerier, detta afhändande dock icke blifver mycket farligt och, som jag tror, ytterst sällsynt, ty jag tror knappast, att det någonstädes funnits tryckerier anlagda inom en half mils afstånd ifrån stad.

Men detta afhändande, som jag endast motvilligt gått med på, lärer, om det i något fall inträffar, till fullo motvägas deraf att alla köpingar — och deras antal ökas allt mer och mer — få bestämd rätt, i hvilken Kongl. Maj:t icke kan göra inskränkningar, att anlägga tryckerier. Den förste talaren nämnde: hvarför och hvarför gör man så? Ja, detta hvarför vill jag icke åtaga mig att besvara, men ber att få erinra om att man får göra mycket ibland, som man icke alldeles gerna går med på, för att komma ett litet steg framåt. Dessa, som tro, att man icke skall taga ett enda fjät, därför att man icke kan taga steget fullt ut, omfatta åsigter, till hvilka jag åtminstone icke i detta fall kan ansluta mig.

Ingenting, ingen farlig magt, gifves Kongl. Maj:t i detta fall.

Jag ber därför att få yrka bifall till förslaget.

Med herr Vahlin förenade sig herrar *Eriksson* i Elgered, *Olsson* i Åsak och *Boström*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på det ifrågasvarande förslagets antagande och *dels* på detsamma förkastande; och vann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill att det från 1896 års riksdag hvilande förslag om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsordningen, skall af kammaren antagas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är nämnda förslag af kammaren förkastadt.

Omröstningen visade 154 ja mot 52 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Emot det sålunda fattade beslutet anmälde herr *Höjer* sin reservation.

§ 7.

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

I ordningen förekom dernäst bevillningsutskottets betänkande n:o 1, i anledning af väckta motioner dels om förlängning af giltigheten utaf kongl. förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890, dels ock om tullfrihet för vissa varor vid införsel från Norge.

Punkten 1.

I motion, n:o 10 inom Andra Kammaren, hade herrar friherre *W. G. von Schwerin*, *C. W. Collander*, *G. Jansson* i Krakerud, *S. M. Olsson* i Sörnäs och *J. Bromée* hemställt, »att Riksdagen må ej mindre anhålla, att Kongl. Maj:t ville söka åvägabringa en förlängning af nu gällande mellanrikslags giltighet under ytterligare ett års tid, än ock för sin del besluta, att, derest en dylik förlängning kan komma till stånd, kongl. förordningen af den 30 maj 1890 angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden skall fortfarande ega giltighet och lända till efterrättelse intill den 13 juli 1898».

Under förevarande punkt hemstälde emellertid utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts
dels af herr friherre *von Schwerin*,

dels af herrar *Collander*, *Jansson* i Krakerud, *Olsson* i Sörnäs och

Lundström;

hvarjemte herr *Fredholm* reserverat sig mot utskottets motivering.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Collander*: Då Riksdagen år 1895 behandlade då väckta motioner om mellanrikslagens uppsägning i afsigt att kunna få lämpligare bestämmelser än de nu rådande i denna lag, så gjorde sig tvenne olika meningar gällande. Den ena meningen höll på, att man med stöd af erfarenhetens säkra grund skulle fortgå såsom förut vid dylika tillfällen, då en ändring skulle åstadkommas, nemligen att *underhandla* utan att förut uppsäga; den andra sidan återigen, att man skulle uppgifva denna erfarenhetens grund och hellre våga ett språng ut i mörkret och försöka något, angående hvilket man icke hade någon erfarenhet af huru det skulle utfalla, nemligen att *uppsäga*. Båda sidorna afsågo samma mål, att man skulle åstadkomma de ändringar i mellanrikslagen, som enligt allas åsigt vore behöfliga i följd af de ändringar i tulltaxan, som under tiden hade inträdt. Emellertid segrade, som vi erinra oss, den mening som företrädde af dem, hvilka ville hafva uppsägning först och underhandling efteråt. Dertill bidrog i någon mån, att det fans ett mindre antal i båda kamrarne, som hyste den särskilda meningen, att en mellanrikslag

icke vore önskvärd, utan att man helst skulle vara den förutan. Denna af ett fåtal hyllade uppfattning var en ärlig mening, om hvilken jag icke har något att säga; men den mening, jag hyser, går i en annan riktning. Emellertid, Riksdagens flertal uttalade alldeles tydligt i den skrivelse, som afläts till Kongl. Maj:t, sedan Riksdagen fattat sitt beslut, att Riksdagen önskade en ny mellanrikslag, och anmodade Kongl. Maj:t att inleda därför erforderliga underhandlingar. Riksdagen uttalade tillika, att den hoppades, att det skulle kunna lyckas att bedrifva dem så raskt, att redan för 1896 års Riksdag skulle kunna framläggas förslag i denna riktning. Men såsom vi erinra oss, kunde detta icke låta sig göra, och vid början af denna riksdag yttrade Hans Maj:t Konungen i sitt tal på rikssalen: »Förhandlingar för utarbetande af en ny mellanrikslag hafva pågått såväl mellan komiterade, utsedde från de begge länderna, som mellan ledamöter af Mina statsråd. Hittills hafva ty värr ej de olika meningarna kunnat sammanjemkas. Skulle så ej heller kunna ske under den närmaste framtiden, hyser jag förhoppning, att en öfverenskommelse må kunna träffas om ordnande af gränshandeln.» I detta Hans Maj:t Konungens uttalande är ju alldeles tydligt angifvet, att en möjlighet förefunnens, att, innan uppsägningstiden utloplit, en öfverenskommelse kunde komma till stånd, ehuru utsigterna vore mörka. Motionärerna vid denna riksdag, hvilka tillhörde den sidan, som 1895 yrkade på underhandlingar *först* och uppsägning *sedan*, om underhandlingarna icke visade sig medföra önskad resultat, hafva ansett, att man borde, såvidt möjligt, söka understödja lösningen af frågan genom att inkomma med förslag om en lämplig förlängning af underhandlingstiden eller den tid, under hvilken lagen skulle fortfara att gälla. Utskottet har behandlat detta förslag och i nu föredragna betänkande ansett sig böra afstyrka bifall till detsamma. Särskildt betonas i detta betänkande, att olägenheter hafva visat sig under uppsägningstiden, så stora, att man icke kan stå till svars att låta den fortfara ännu någon kortare tid för att kunna vinna en öfverenskommelse, innan lagen upphör att gälla. Detta kan icke vara i enlighet med Riksdagens år 1895 tydligt uttalade åsichter om önskvärdheten af en öfverenskommelse, som ledde till en ny lag.

Under behandlingen i utskottet utdelades de protokoll, som förts vid de af Kongl. Maj:t utsedde underhandlarnes sammankomster med de norske komiterade, och det synes deraf för mig och mina meningsfränder tydligt, att man kunnat komma till öfverenskommelse i en hel del frågor, och att det med god vilja icke borde vara omöjligt att kunna äfven lösa de öfriga. Jag kan vid detta tillfälle icke undgå att uttala mitt beklagande af att regeringen vid utseendet af underhandlare endast valt personer ifrån den skyddvänliga sidan. Visserligen är jag fullkomligt öfvertygad om, att de ärade herrar, som fått det förtroendet, skött saken med samvetsgrannhet och intresse för landet; men det är helt naturligt, att den sidan måste se sakerna från en trängre synpunkt — det ligger i sjelfva systemets natur. Enligt mitt förmenande hade det således varit önskvärdt, om äfven den andra sidan varit företrädd vid underhandlingarna. Det tror jag hade kunnat underhjelpa saken, så att man kommit öfverens

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

på ömse sidor Kölen. Emellertid, saken ligger nu så, att vi hotas att den 13 juli inkomma i förhållanden, som äro ytterst svåra för båda länderna, särskildt naturligtvis för de näringar, som grundat sin afsättning äfven på grannlandet. I förhoppning att dock något skulle kunna göras, återgår jag till den tanken hos motionärerna att få ett uppskof i en eller annan form. Reservanterna inom utskottet hafva gjort ett dylikt yrkande. Men då här varit något olika meningar om sättet att motivera detsamma och äfven om sjelfva förslaget till ett alternativt yrkande gent emot utskottets, så hafva ledamöter af båda kamrarna, som önskat att frågan skall komma till en lycklig lösning, tagit i öfvervägande, om man icke skulle kunna erhålla någon sådan lydelse, som kunde tillfredsställa båda meningarna, som vore ett fasthållande af Riksdagens år 1895 uttalade mening, men dock möjliggjorde en lösning af frågan, så att Riksdagen kunde befrämja den på något sätt, då Riksdagen var den som tagit initiativet till uppsägningen.

Jag får därför å egna och mina medreservanters vägnar hemställa, att, med afslag å utskottets förslag med anledning af de väckta motionerna, kammaren ville för sin del besluta att antaga en så lydande resolution:

att Riksdagen måtte, med vidhållande af sin i skrifvelse till Kongl. Maj:t år 1895 uttryckta åsigt, att en mellanrikslag fortfarande bör finnas, på grundvalen af en i möjligaste mån gynnad behandling, så afpassad, att afsättningen af hvardera landets produkter och industrialster bland båda folken underlättas och befordras, i skrifvelse till Kongl. Maj:t uttrycka sin förhåga, att vigtiga ekonomiska intressen kunna blifva lidande, såvida icke den af Riksdagen begärda revisionen varder inom den närmaste tiden afslutad, samt anhålla, att såvida Kongl. Maj:t skulle finna underhandlingarna om denna revision kräfvat längre tid, än som varit därför beräknad, Kongl. Maj:t ville göra den framställning om förlängning af nu gällande mellanrikslags giltighet, som för vinnande af ofvan angifna ändamål kan finnas nödig, dock ej öfver ett år från den 13 juli 1897.

Då detta förslag äfven blifvit framställt i Första Kammaren och det för dem, som önska, att något om möjligt måtte göras för en öfverenskommelse angående saken, vore af vikt att få ett lika uttryck för sin mening, hoppas jag, att dessa herrar förena sig om det förslag, jag nu uppläst och som jag skall be att få öfverlemna till herr talmannen.

Herr Swartling: Herr greffe och talman! Mine herrar! De ärade motionärerna hafva utgått från det antagandet, att förhandlingarna angående en ny mellanrikslag skulle vara helt och hållet afslutade. Det kan ju vara möjligt, och jag vill nästan hålla troligt, att så är. Men mig veterligt föreligger det icke och föreläg åtminstone icke vid tiden för motionens afgifvande något bestämdt uttalande från regeringens sida derom. Det af den föregående ärade talaren åberopade trontalet innehöll endast, att hittills icke hade kunnat nås öfverenskommelse mellan de underhandlande parterna. Det synes mig vid sådant förhållande hafva varit olämpligt att nu draga frågan

inför Riksdagen, och ensamt detta synes mig innebära skäl nog att yrka afslag å motionen.

Men äfven om man hade haft visshet om, att underhandlingarna varit avslutade och icke fört till önskvärdt resultat, så kan jag för min del icke finna talande skäl anförda för önskvärheten af en förlängning af nuvarande mellanrikslags giltighet för ytterligare ett år. De anförda skälen äro, synes det mig åtminstone, icke öfvertygande. Vål skulle man kunna erkänna, att ett sådant resultat, om det kunde ernås, icke skulle vara annat än godt och bra; men motionärerna säga, att förslaget skulle förnämligast afse att bereda »nödigt rådrum för ett lugnt öfvervägande och ordnande af de derigenom — nemligen genom mellanrikslagens upphörande — uppkommande nya förhållanden». Ja, det kunde vara godt och väl, om ett sådant rådrum kunde beredas och blifva till verkligt gagn. Men då syftet jemväl skulle vara att genom ett uppskof bereda tillfälle till nya underhandlingar, så betviflar jag storligen, att någon, som beröres af mellanrikslagen, skulle komma att begagna sig af detta rådrum, ty det ligger väl nära till hands att förmoda, att litet hvar af dessa skulle hängifva sig åt den förhoppningen, att en öfverenskommelse slutligen skulle kunna vinnas; och när det sålunda efter någon längre tids förlopp visade sig att, såsom antagligt är, en öfverenskommelse icke kunnat komma till stånd, skulle de som saken närmast angår befinna sig i aldeles samma ställning då som nu, och intet vara vunnit. Detta utgör ytterligare ett skäl för mig att icke tillstyrka bifall till motionen.

Vid den diskussion, som föregick 1895 års Riksdags beslut om mellanrikslagens uppsägning, ett beslut, hvartill jag för min del också bidrog, såsom jag trodde på goda skäl — hvarför jag särskildt röstade för den ovilkorliga uppsägningen var, som jag ock då anförde, att jag ansåg detta vara det mest grannliga sättet att gå till väga — vid denna diskussion, säger jag, tillät jag mig att uttala den förmodan, att det icke skulle komma att möta synnerligen stora svårigheter att blifva ense om en ny mellanrikslag, och jag grundade denna förmodan på kännedomen om att i båda länderna lifliga önskningar förefunnos om att de lättnader för samfärdseln, som under en lång följd af år varit rådande och i många afseenden visat sig gagneliga, också fortfarande skulle komma att bestå. Att önskningarna i det afseendet i vårt land i allmänhet gått och gå i den riktningen, torde nog vara känt; och att de äro liknande åtminstone inom industriidkande kretsar i vårt grannland, derpå har jag fått ytterligare bekräftelse genom den utredning angående mellanrikslagens inflytande på det norska näringslivet, som det ålegat de norske komiterade att afgifva, samme komiterade som haft att med de från svenska regeringens sida utsedda ombuden underhandla om åstadkommandet af en ny mellanrikslag.

Det torde emellertid icke sakna allt intresse för kammarens ärade ledamöter att få någon del af den nyss omnämnda utredningen, och jag skall därför bedja att få ur detta utlåtande göra några helt få och korta utdrag.

Denna af de norska komiterade afgifna »Betänkning om Mellen-

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*
(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)

rigslovens Indflydelse paa og Betydning for Norges Næringsliv» är ett mycket omsorgsfullt utfördt och synnerligen intressant arbete. Sedan de komiterade deri till en början redogjort för mellanrikslagens historia, öfvergå de till ett närmare skärskådande af lagens inflytande på snart sagdt alla norska näringsgrenar, till och med ganska obetydliga sådana. Det första uttalandet, hvilket angår landtmanna-produkter och dylikt, torde här kunna förbigås. En af de viktigaste näringsgrenarne är textilindustrien, och derom säga komiterade — jag ber om ursäkt, om den öfversättning till svenska, som jag lem-nar, icke i allo är så vårdad, exakt är den i hvarje fall — följande:

»Yllevarubranschen är den industri, med afseende hvarå mellanrikslagen har haft den största betydelsen för utvecklingen af vår ömsesidiga handel och för fördelningen af det industriella arbetet.»

Sedan talas det om den utförelse och införelse mellan Sverige och Norge, som vaxlades under åren 1865—69 och 1871—75 — den var i det hela obetydlig — och derpå fortsätta komiterade:

»Under de följande åren utvecklade sig omsättningen raskt och jemnt, så att införelsen från Sverige de sista åren har utgjort omkring en femtedel af Norges hela import af denna artikel, under det den utförda kvantiteten utgör ungefär en tredjedel af Sveriges hela import och med afseende å värdet inemot en sjettedel deraf.»

Så följer en redogörelse för af hvilka slags yllevaror den norska utförelsen och den svenska införelsen består, hvarefter komiterade vidare utlåta sig:

»I skygd af mellanrikslagen har emellan fabrikerna i de två län- derna utvecklats sig en arbetsfördelning, som har varit till stort gagn för dem båda; de svenska fabrikerna hafva med stöd af en lång in- dustriell utveckling och erfarenhet kunnat egna sig åt tillverkning af finare varuslag, medan de yngre norska fabrikerna hafva kastat sig på enklare tillverkningar och genom att i denna bransch slå sig på förfärdigande af speciella varuslag kunnat i stora kvantiteter leve- rera en billig och god produkt, som har vunnit utmärkt insteg i båda länderna. De större norska fabrikerna afsätta hälften å två tredje- delar af sin produktion till Sverige. — — — — —

Ett upphäfvande af mellanrikslagen skulle förorsaka en omhvälf- ning i den norska ylleindustrien. De stora fabrikerna, som nu arbeta på Sverige, skulle blifva fullständigt afstängda derifrån och icke kunna finna afsättning för sin produktion här i landet, i det att flera af de artiklar, som de nu förfärdiga för Sverige, icke passa för den norska marknaden. De skulle därför nödgas delvis förändra sin pro- duktion och öfvergå till tillverkning af finare saker; detta skulle sålunda vara ungefär detsamma som att börja med en ny fabrik med anskaffande af nya maskiner och inlärande af nya arbetare.

Det torde emellertid vara tvifvelaktigt, om dessa fabriker med våra nuvarande tullsatser, som för finare kvaliteter icke erbjuda något starkt skydd, skulle kunna upptaga konkurrensen med de större in- dustriländerna, hvilka i många hänseenden arbeta under mycket gyn- sammare vilkor och bland annat hafva stöd i en mängd specialfabri- ker för beredningsämnen och halffabrikat. I hvarje fall skulle de förändrade förhållandena komma att drabba de många små yllefabri-

kerna, som nu väsentligen arbeta för den inhemska marknaden, men som knappast skulle kunna hålla sig uppe i konkurrensen med de stora fabrikena, om dessa nödgades här i landet söka ersättning för den marknad de förlorat i Sverige. Till och med om detta också lyckades, skulle produktionsvilkoren äfven för de större fabrikena blifva mera vanskliga och produktionskostnaderna ökas. Derigenom att de nu arbeta för en större marknad, sättas de i stånd att ständigt förfärdiga varor af samma slag, hvarigenom produktionen blir billigare och man erhåller en bättre och mera ensartad produkt. Skall fabriken arbetet fördelas på en mångfald af olika varuslag, som förfärdigas i små kvantiteter, skall varan blifva dyrare, hvilket ju slutligen drabbar den köpande allmänheten utan att bringa fabrikena någon fördel.

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

Det är otvifvelaktigt, att den förryckning, som mellanrikslagens upphäfvande skulle framkalla i vår ylleindustri, komme att medföra afstannande eller inskränkning vid flera fabriker och göra många af de der nu anställda arbetare sysslolösa.»

Derefter följer en afdelning angående en annan yllevarubransch, nemligen tricotagearbeten — den är icke af någon större betydelse, men dock ej alldeles obetydlig. Derom säges:

»Denna industri, som bedrifves af fyra fabriker i eller vid Bergen och en i närheten af Stavanger, hvilken sistnämnda dock icke idkar export till Sverige, är af betydlig omfattning och har utvecklats sig just på grundvalen af den gemensamma marknaden, i det att dessa fabriker tillverka speciella varuslag, som icke skulle kunna finna tillräcklig afsättning i Norge. En mycket betydlig del af dessa fabrikers produktion, antagligen mera än hälften, går till Sverige.»

Så följer redogörelse om den mindre viktiga artikeln lim. Deruppå yttra komiterade angående replageriarbeten:

»Fastän det icke är någon betydlig del af de norska replageriernas produktion, som afsattes i Sverige, är dock den svenska marknaden af betydelse för dem, enär de i Norge äro utsatta för svår konkurrens af billiga skotska, engelska och belgiska fabrikat af delvis mindre god beskaffenhet.

På grund af segelfartens tillbakagång och den stora utländska konkurrensen hafva våra replagerier i senare tid arbetat under mycket vanskliga förhållanden, och många af dem hafva nedlagts, i synnerhet på östlandet; de vestländska replagerierna hafva sin väsentligaste afsättning till fiskerierna. Ett upphäfvande af mellanrikslagen skulle omöjliggöra försäljning till Sverige.»

Derefter kommer artikeln »läder, hudar och skinn», hvaraf i synnerhet sulläder är af stor betydelse, och derom säges bland annat:

»De norska garfverifabrikaterna äro fullt eniga derom, att om den tullfria införseln till Sverige upphör, skall deras rörelse icke kunna bestå, med mindre en betydligt högre tull än den nuvarande lägges på utländskt läder, så att de kunna återeröfra den norska marknaden.»

Angående papper och arbeten af papper heter det:

»Ehuru väl Norge har sin största export af omslags- och tryckpapper till andra länder, har den svenska marknaden dock ej ringa

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

betydelse för våra pappersfabriker, och ett upphäfvande af mellanrikslagen, utan att samtidigt tull lades på dessa nu i Norge tullfria pappersslag, skulle antagligen vara till skada för denna industri.»

Rörande porslin — det är förnämligast porslinsfabriken i Porsgrund, som det är fråga om — yttra komiterade:

»Fabriken har ingen direkt konkurrens från Sverige, i det att det porslin, som införes hit från Sverige, är af en annan kvalitet, som icke konkurrerar med fabriken; deremot har den, trots den nuvarande icke obetydliga skyddstullen, konkurrens med tyskt och annat utländskt porslin. Denna konkurrens skall tydligen fortfa, om mellanrikslagen upphäves, medan fabriken antagligen komme att förlora ungefär hela sin afsättning till Sverige.

För fabriken är det af särdeles stor betydelse, att den kan behålla den svenska marknaden, som sätter den i stånd att arbeta efter större order, under det den här i Norge för det mesta måste arbeta på små order eller för lager. Upphör afsättningen till Sverige, måste fabriken i väsentlig grad inskränka sin verksamhet, och det måste anses för ytterst tvifvelaktigt, om den efter en sådan inskränkning skall kunna fortsätta rörelsen med någon utsigt till vinst, i det den norska marknaden är för liten för att kunna upprätthålla en sådan rörelse.»

Vidare följer en betydande näringsgren, spikfabrikationen, derom det heter:

»De två norska spikfabriker, som dertill hafva anledning, utföra eu betydlig del af sin produktion till Sverige. Då Norge producerar betydligt mera spik än det sjelft förbrukar, skulle tydligen ett upphäfvande af mellanrikslagen, hvarigenom den svenska marknaden blefve stängd, vara till skada för dessa fabriker.»

Angående finare gjutgods, derunder inbegripet blomstervaser, byster, lampor, ljuskronor med mera, heter det särskildt i fråga om lampor:

»Lamporna levereras af en fabrik i närheten af Kristiania, som utför en betydlig del af sin produktion till Sverige, under det intet utföres till andra länder. Fabriken, som utom metalldelarne äfven levererar tillbehör af glas och kupor, tillverkar sjelf alla metalldelar med undantag af brännare och några andra oväsentliga tillbehör, som ännu, ehuru i allt mindre mängd, tagas från utlandet. Man har i senare tid äfven i Sverige börjat tillverka lampor, men mest af enkla slag, medan de, som införes från Norge, äro af finare kvalitet. Ett upphäfvande af mellanrikslagen skulle vara till betydlig skada för denna industri, som knappast skulle kunna finna afsättning för hela sin produktion här i landet.»

Till den norska komitén hade äfven inkommit utlåtanden från en del enskilde och föreningar, och jag ber att få lemna herrarne del af utlåtandena från ett par föreningar af betydighet i detta afseende. Den första är »den norske Haandværks- och Industriförening i Christiania», som bland annat yttrar följande:

»På samma gång får föreningen, som inom sin styrelse och sitt 'Repræsentantskab' har dryftat det från komitén utsända cirkuläret, uttala såsom sin åsigt, att den bestående mellanrikslagen i det stora

hela är till gagn för den industriella utvecklingen i vårt land, och att lagens hufvudprinciper därför böra upprätthållas.

Ett upphäfvande af mellanrikslagen skulle efter föreningens uppfattning verka skadligt för den växande idogheten i vårt land. Man skulle genom ett sådant steg för våra näringar afstånga deras närmaste tillfälle till afsättning utomlands, utan att i nämnvärd grad förminska införseln af konkurrerande varor, så framt icke vårt tullsystem väsentligen förändras. — — — —

Den svenska marknaden är två och en half gånger större än vår egen. På de stora omsättningscentra i vårt grannland kan den merkantila företagsamheten vinna afsättning för en mängd norska industrialster och i allmänhet till gynnsammare priser, enär utländska varor i Sverige i de flesta fall draga en anseelig tull, under det norska varor få tullfritt införas.

Den betydliga afsättning, som vår textilindustri under den nu gällande mellanrikslagen har vunnit i Sverige, erbjuder ett i ögonen fallande exempel härpå. Men äfven för en mängd andra norska tillverkningar utvisar statistiken en afsättning till Sverige, som är ganska betydande och som för år 1894 har bragt beloppet af samtliga från Norge till Sverige utförda industriartiklar — utom trä- och fiskvaror — upp till inemot 13 millioner kronor. — — — —

På här anförda grunder synes det otvifvelaktigt, att vår gemensamma marknad med Sverige på 7 millioner människor har stora fördelar framför att begränsa afsättningen till vår inhemska marknad på blott 2 millioner. — — — —

Ville nationalförsamlingarna i de begge förenade rikena arbeta mot målet att upprätthålla ett någorlunda likartadt skydd mot utlandets massproduktion, så skulle utan tvifvel de producerande klasserna i båda landen erkänna nyttan af den genom mellanrikslagen vunna gemensamma marknaden, på samma gång som de båda landens konsumenter skulle i den bestående konkurrensen hafva garanti för att tullen icke fördrjade deras förbrukningsartiklar. Och de väsentligaste betingelserna för en *stabil mellanrikslag* skulle då vara uppnådda.

Men härför kräfvdes, att från norsk sida jemkningar göras i det tullsystem, som här i landet upprätthållits, oaktadt höga arbetspris och stadigt växande pålagor tyngt på vår produktion och framkallat berättigade kraf på, att också hos oss det nationella arbetet må stödjas på samma sätt som i så godt som alla andra industriidkande länder.»

Det andra utlåtandet är afgifvet af »Bestyrelsen for den norske Fællesforening for Haandværk og Industri». Den säger, bland annat: »För egen del tror sig styrelsen — — — böra kraftigt uttala, att det helt visst torde blifva till största gagn för de begge landens industri och handverk, om mellanrikslagen förnyas med bibehållande af dess nuvarande princip, men med de modifikationer i dess detaljer, som senare tidens erfarenhet visat vara nödvändiga.

Som ett medel att underlätta genomförandet af dessa förändringar anser styrelsen — ehuruval den uppmärksammar, att detta spörsmål ligger utanför komiténs uppgift — sig dock böra påpeka en be-

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

*Angående
förläggning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

höflig förändring i vår egen tulltariff, så att den stora olikheten i de begge landens tullsystém i någon mån aflägsnas.

Derigenom skulle man uppnå den bästa garantien för att den nya mellanrikslagen kan blifva af varaktighet.»

Jag ber kammaren inte tröttna; det är alltid tröttsamt att åhöra uppläsningar, men jag anser det vara af vigt att alla upplysningar lemnas. Det är snart slut, och jag ber endast att få återgifva några utdrag ur det slutomdöme, hvartill komitéen kommit vid undersökningen af den ställning, hvaruti industrien kommit genom mellanrikslagen. Den säger dervid bland annat:

»Skall den norska industrien bli hänvisad till att blott arbeta för vår egen marknad, så kommer den att blifva en förkrympt industri, som får inskränka sig till att leverera ett mindretal simpla och billiga kuranta varor eller enstaka exportartiklar, för hvilkas produktion vårt land har särskilda betingelser, under det att den måste öfverlemna till de utländska fabrikerna att förse oss med de finare, dyrbarare och mera varierande produkterna, som det icke kan löna sig att tillverka för en så begränsad kundkrets; flera nu bestående industriella anläggningar måste därför helt visst inställa sin verksamhet. En högre industriel utbildning och arbetsskicklighet kommer man under sådana förhållanden att få blott ringa bruk för, och det fins då föga utsigt till att Norge någonsin kan nå fram till att blifva ett industriland, som skulle blifva i stånd till att konkurrera på världsmarknaden.

Äfven om man tänker sig möjligheten af att de två landens industri skulle kunna på den inhemska marknaden finna ersättning för det afsättningsområde, som de skulle förlora genom upphäfvande af gemensamhetsmarknaden, så skulle dock en sådan eventualitet framkalla ett öfvermåttan stort förryckande af de bestående fabrikerernas verksamhet och arbetssätt; de hafva inrättat sin produktion och sin omsättning efter de bestående förhållandena, och en förändring häri skulle vålla stor förlust af de i fabrikerna nedlagda kapital, betydliga utgifter till anskaffande af nya maskiner och förändring af produktionen och mycket arbete och mycken kostnad för att upplära en ny arbetarestam och skaffa sig en ny kundkrets.

Det förryckande och hämmande af vår industriella verksamhet, som upphörandet af en tullfri samhandel med nabolandet skulle framkalla, kommer icke blott att drabba de industriella anläggningarna och de vid desamma anstälde arbetarne, utan det skulle komma att kännas i långt vidare kretsar, först och främst bland dem, som leverera råvaror och halffabrikater till fabrikerna, eller dem, som den industriella verksamheten på annat sätt skaffar sysselsättning; dernäst de näringar, som förse den industriidkande befolkningen med förnödenheter af åtskilliga slag. Härigenom skulle sjelfklart också landets och de enskilda distriktens skatteförmåga blifva förminskad. Men till sist och icke minst skulle förlusten komma att drabba den köpande allmänheten. Att konsumenterna ha fördel af den konkurrens mellan norsk och svensk industri, som gemensamhetsmarknaden föranleder, behöfver intet bevis. I samma grad som industrien har fördel af marknadens utvidgning, derigenom att den blir i stånd att

arbeta billigare och leverera fullkomligare och mera varierande produkter, i samma grad hafva naturligtvis konsumenterna fördel af den derigenom framkallade förbättringen i produkterna och utvidgning af konkurrensen, som eggat producenterna till en allt jemt fortsatt ansträngning för att leverera en god, vacker och billig produkt. På samma sätt som hvarje lättnad i industriens vilkor kommer konsumenterna till godo, likaså kommer det att i allra sista hand bli konsumenterna, som få betala det fördyrande af produktionen, som följer af marknadsens och arbetsfältets inskränkning.»

Ja, jag skall nu icke vidare trötta kammaren. Jo, en sak till skall jag be att få anföra, detta särskildt med anledning af herr Fredholms reservation, deri han påvisar möjligheten af att man genom mellanrikslagens upphörande skulle kunna återkomma till produktplakatet af år 1726, och att detta skulle komma att hafva ett synnerligen stort afgörande för den norska sjöfarten, framgår af några siffror, som jag skall be att få nämna.

Beträffande femårsperioden 1889—1893 — 1893 är det sista år, för hvilket någon statistik fans vid uppgörandet af detta arbete tillgänglig — visar det sig nemligen, att år 1889 utgjorde de af norska fartyg i fraktfart mellan utlandet och Sverige-Norge intjenta bruttofrakterna 11,032,000 kronor, 1890 8,141,000, 1891 8,900,000, 1892 8,254,000 och 1893 8,460,000 kronor, eller således i ungefärligt medeltal för hela femårsperioden 9,000,000 kronor årligen.

Det torde af det anförda framgå, att jag icke haft så orätt i min förmodan, att önskningarna äfven från Norges sida om erhållande af en ny mellanrikslag borde vara lifliga och på många håll också äro till finnandes. Det framgår af detta nu anförda, att mellanrikslagen är af synnerligen stor betydelse för den norska industrien, och det kan derfor icke annat än förvåna, att man från norsk sida velat uppställa så svåra hinder, som gjorts, för åstadkommande af en uppgörelse. Det torde väl också vara möjligt, att de svårigheter, som mellanrikslagens upphörande skulle komma att vålla för största delen af den norska industrien, också skulle gifva anledning till det antagandet, att man från norsk sida vid närmare öfvervägande skulle kunnat förmå sig till några ytterligare medgifvanden — och det kan ju hända, att dervidlag äfven från svensk sida något ytterligare tillmötesgående kunde gifvas — och derigenom väg banas till en tillfredsställande öfverenskommelse. För min del har jag icke alldeles förtviflat om möjligheten af något sådant, och jag tror att så skulle skett, om saken fått utan störande inflytelser i lugn utageras. I alla händelser skulle saken då icke hafva kommit i den hopplösa ställning, i hvilken den för närvarande synes befinna sig.

På grund af det anförda skall jag anhålla, herr talman, att få yrka afslag å motionen och bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr friherre Bonde: Ehuruval den föreliggande motionens öde redan torde vara besegladt, och föga anledning till hopp torde förefinnas, att Riksdagen skulle komma att fatta ett beslut, gående i den rigtning motionärerna föreslagit, så anser jag likväl, att vi, som år 1895 voro för förhandlingar om förändringar i mellanrikslagen utan

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)*

*Angående
forlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

uppsägning, nu måste yttra våra tankar äfven i det nu föreliggande ämnet, och jag vill göra detta i den förhoppning, att det åtminstone skall finnas qvar någon minoritet i denna kammare, som hyser samma åsigt som då beträffande önskvärdheten af att allt göres för att på den lugna underhandlingens väg få de ojemnheter i mellanrikslagen, som kunna förefinnas, afhjelpa. Men äfven om mot förmodan beslutet inom denna kammare komme att gå i den rigtning, att det blefve en opinionsyttring för motionärens förslag, så är det likväl föga troligt, att Riksdagen i sin helhet komme att besluta något sådant.

Här har af den förste talaren framhållits anledningarne till de åtgärder, som vidtogos af 1895 års Riksdag. Ja, vi hafva alla i friskt minne, huru det skyddsvänliga system, som allt mer och mer upplomstrat i landet, och hvars anhängare — efter min åsigt — ty värr allt för mycket tillväxt i antal, inom landet väckt en opinionsstorm af synnerlig styrka. Man hade med den lätthet, hvarmed man alltid åstadkommer dylika, fått opinionsyttringar från skilda delar af landet för en revision, som det då hette, af mellanrikslagen. Det var då nästan ingen, som yttrade sig för att icke mellanrikslagen skulle fortfarande ega bestånd. Den förste ärade talaren sade, att ett mindretal fans, som med blida ögon såg mellanrikslagens upphäfvande. För min del tror jag, att detta mindretal icke var så litet. Det var många, som i denna mellanrikslag sågo ett alltid qvarstående hinder för det protektionistiska systemet att i lugn utveckla sig. Det uttalades likväl tydligt inom Riksdagen den meningen, att allt skulle göras för att under den tid, som återstode, innan uppsägningstiden ginge till ända, åstadkomma en ny mellanrikslag, och nu stå endast några få månader åter till den dag, då denna tid är tilländalupen. Den 13 juli detta år är nemligen mellanrikslagens tid slut. Vi stå då inför ett ovisst kaos.

Den siste ärade talaren var icke så misströstande. Han tyckte — och det förvånade mig nästan — att det icke fans anledning att tro, att alla underhandlingar skulle vara afbrutna, och att icke möjlighet skulle förefinnas att komma till ett godt resultat. Ja, just det skäl, som af denne talare framhölls, tycker jag är för mig ännu mera öfvertygande, att respittiden icke bör vara så kort som till den 13 juli, utan när det är hopp om att på underhandlingens väg vinna något, så är det allt skäl att, som motionärerna föreslagit, lemna regeringen någon ytterligare tid att kunna åstadkomma detta.

Äfven de skäl, som den siste ärade talaren genom uppläsning af åtskilliga norska auktoritetens yttranden sökte framhålla, i det han ville bevisa, att man inom Norge hade så stora fördelar af mellanrikslagen, och att man der skulle lida så ofantligt mycket af dess upphäfvande — äfven detta skäl synes mig tala för, att man ej bör misströsta om att med Norge kunna komma till en öfverenskommelse. För att kunna komma derhän behöfver man emellertid tid, och jag tycker därför, att man icke bör missunna regeringen möjligheten att göra ett om också kanske ty värr sista försök. Här har i dag på våra pulpeter utdelats ett protokoll öfver de förhandlingar, som förts inom mellanrikslagskomitén. Detta protokoll har beklagligen först i dag kommit oss till handa, och således är det högst få af kammarens

ledamöter, som deraf hunnit taga del. För egen del fick jag visserligen i går af en ledamot af bevillningsutskottet låna ett exemplar af nämnda protokoll, och hade därför i går afton tillfälle att läsa igenom det, men kanske hafva icke alla af kammarens ledamöter haft tillfälle dertill.

Ehuru behöfligt det än skulle vara, skall jag likväl icke trötta kammaren med att uppläsa några utdrag ur detta protokoll, ty jag känner allt för väl denna kammares motvilja mot uppläsningar och citat, de må i och för sig vara huru betydelsefulla som helst, och jag vet mer än väl, att man genom att på detta sätt trötta kammaren ofta kommer till ett alldeles motsatt resultat mot hvad man önskat. Jag vill emellertid nämna, att det föreliggande protokollet visar, att de skiljaktigheter, som förelegat mellan de svenska och de norska komiterade, verkligen icke äro af så stor betydelse, att man icke ännu bör kunna hysa hopp om att de skola kunna utjemnas. Det synes mig, som om med litet god vilja å ömse sidor man dock borde kunna komma till ett resultat och att man ännu icke skulle behöfva, som man säger, kasta yxan i sjön.

Jag behöfver här ej heller påpeka, hvilka stora vådor, som mellanrikslagens upphörande kommer att medföra för vår industri. Den siste ärade talaren, som är en så framstående representant för vår industri, vet nog mycket väl, att för vår industri, lika som för den norska, detta interregnum kommer att blifva af en ganska ödesdiger betydelse. Visserligen må erkännas, att det mindre landet har en större marknad i det större än det större landet i det mindre, men jag tror dock, att statistiken visar, att det handelsområde, som vår svenska industri har i Norge, dock är ganska beaktansvärdt, och att mellanrikslagens upphäfvande därför kommer att för många svenska industriidkare vara till förlust.

Och dock, mine herrar, är det kanske härvidlag icke den, om jag så får säga, mera materiella sidan af saken, frågan om vinst och förlust för industriidkarna, som eger den högsta betydelsen. Man bör efter min uppfattning snarare tillmäta sakens ideella innebörd en ännu större betydelse. Man må tänka sig, huru förhållandena skola blifva mellan de begge rikenas gränsbefolkning, som sedan långliga tider varit van att fritt umgås med hvarandra på handelsns område, om nu en tullmur skulle uppföras mellan de begge rikena.

Allt för väl veta vi, att ingenting eger en sådan inverkan på de mänskliga känslorna, som de ekonomiska intressena. Om redan nu ty värr förhållandet mellan de båda grannfolken på många håll, kanske i allmänhet, ej varit det allra bästa, tror väl någon då, att vänskapsbandet mellan brödrafolken skulle komma att stärkas genom en dylik obeveklig tullmur? Jag tror tvärt om, att deri ligger en stor fara. Det är just genom beröringen mellan de begge ländernas gränsbefolkning, som det goda förhållandet kan uppehållas. Afbrytes detta förhållande, förloras mycket.

Och jag vill tillägga, att just det nuvarande ögonblicket synes mig allra olyckligast för att göra ett tvärt afklippande af den mellanfolkliga beröringen mellan de båda grannländerna. Just nu har den oro, om jag så får säga, som funnits mellan unionsfolken, och de

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

slitningar, som mellan dem egt rum, dock blifvit mindre. Det går liksom en lugnare vind öfver den skandinaviska halfön, man hyser i allmänhet förhoppningar för framtiden, man tror och hoppas, att kifvets, splittringens tid snart skall vara till ända, man ser förtröstansfullt — åtminstone göra många det, om också icke alla — upp till den unionskomité, som har sig uppdraget att söka utjemna meningsskiljaktigheterna på den ömsesidiga öfverenskommelsens och eftergifternas väg. Att just då man hoppas att på detta sätt vinna ett lyckligare, lugnare förhållande mellan folken afslita det ekonomiska band, som nu förenar dem, kan det vara lyckligt, kan det vara klokt? Jag tror, att just genom att mellanrikslagen kommer att ett, tu, tre upphöra, utan att något annat träder i stället, unionskomiténs arbeten komma att lida väsentligt afbräck.

Det kan ju visserligen invändas, att äfven om svenska Riksdagen — hvilket jag för min del dock ej vågar hoppas — skulle besluta sig för att lemna ännu ett års rådrum, vårt brödrafolk ej skulle befinnas villigt till en förlängning af mellanrikslagen, utan säga: I hafven själfva velat det, nu skolen I få se, huru det är. Det är ju *möjligt*, att så kan inträffa, men jag tror det ej, och i denna min tro har jag blifvit ytterligare styrkt af herr Swartlings anförande. Men om det än skulle så vara, att under detta år något resultat icke kunde vinnas, hvad hafva vi då förlorat? Icke äro väl vådorna för vår industri och vårt jordbruk af mellanrikslagen så himmelskriande, icke skulle vi väl lida så ofantligt af att den finge oförändrad qvarstå ett år.

Jag tror i stället att just framräckandet af broderhanden, hvilket består i lemnandet af detta särskilda rådrum, är af betydelse, i synnerhet om man, såsom jag, fortfarande vill hafva en mellanrikslag. Helst skulle jag velat yrka bifall till motionärernas förslag oförändradt, då jag tycker att det trots sin korthet är fullkomligt tillräckligt och i hvilket det alldeles bestämdt säges, att man vill ha ett rådrum. Men då ett annat förslag finnes, hvilket är det enda, som har någon utsigt att i denna kammare vinna framgång, nemligen det af herr Collander framställda, vill jag sluta mig till detsamma. Detta förslag skiljer sig från motionärernas derigenom, att det öfverlemnar saken åt regeringen, så att, om regeringen icke anser sig kunna medhinna revisionen, regeringen i så fall får bemyndigande att förlänga mellanrikslagen på ytterligare ett år. Detta förslag är, såsom jag nyss nämnde, ej så tillfredsställande som motionärernas, men då det kanske är det enda, som har utsigt att vinna framgång, ber jag, herr talman, att få instämma i herr Collanders yrkande och att få yrka bifall till hans förslag.

Herr Odhner: Jag skulle gerna vilja dela de förhoppningar, som blifvit uttalade af den siste talaren, men jag kan det ty värr icke, utan måste väsentligen ställa mig på samma ståndpunkt som reservanten herr Fredholm.

Hvad man än må säga om mellanrikslagens uppsägning, äfven om man i likhet med mig anser att Riksdagen år 1895 förhastade sig i sitt beslut, få vi likväl nu bära konsekvenserna af hvad som då

besluts, och vi få inrätta oss så godt vi kunna efter de förändrade förhållandena. Jag hör visserligen icke till dem, som anse att det skulle strida emot vår värdighet, mot vår nationella själfkänsla, att nu föreslå en förlängning af en traktat, som vi själfva uppsagt, men jag tror dock att själfva situationen för närvarande är sådan, att det icke finnes någon den ringaste utsigt till framgång för de framställda förslagen. Hade någon sådan utsigt förefunnits, så kunna vi vara säkra derpå, att de båda landens regeringar icke skulle försummat att bringa å bane en sak, som skulle så väsentligt underlätta öfvergången till det nya systemet, äfven om man icke vunnit någonting mera dermed.

De hinder, som uppresa sig mot en förlängning af mellanrikslagen, äro icke blott sådana, som komma från den svenska protektionismen och från den norska vensterpolitiken — ehuru naturligtvis dessa hinder äro svåra nog att öfvervinna — men det finnes äfven hinder af andra slag. Det är visserligen sant, såsom en föregående talare visade, att den norska industrien måste anses vara i stort behof af en förlängning utaf mellanrikslagen. Men är det icke äfven så, att den norska statskassan är i stort behof af tillökning i inkomster? Vi få icke glömma, att de norska statsfinanserna äro väsentligen baserade på tullar och andra indirekta skatter. Det är antagligen ifrån dessa, som man skall hemta den förstärkning af Norges statsinkomster, som utan tvifvel är af behofvet påkallad. Under sådana förhållanden kan jag icke föreställa mig annat, än att det var en fordel för de norska statsmagterna att genom mellanrikslagens upphäfvande vinna friare händer att kunna ordna sitt tullsystem med hänsyn till statskassans behof.

Dertill kommer nu vidare den agrariska rörelsen i Norge, som ju griper alltmera omkring sig och till hvilken äfven mycken hänsyn måste tagas af de norska statsmagterna. Man må under sådana förhållanden icke vänta, att i det ögonblick, då den norska staten behöfver höjda tullar för sina finanser, och då de norska landtmännen ropa på höjda tullar för sina produkter, norrmännen skola vilja genast binda sig å nyo genom en förlängning af mellanrikslagen. Nej, nog vilja norrmännen först ordna sina finanser och afvakta hvad som kan blifva af den agrariska rörelsen i Norge, innan de inlåta sig på en sådan förlängning. Vi få nog derfor vänta, till dess norska stortinget uppgjort sin budget, och detta blir först i sommar, sedan riksdagen afslutats. Hvad vi under tiden kunna och böra göra, det har reservanten herr Fredholm antydtt i sin reservation. Han har nemligen yrkat, att man borde åtminstone söka att undanrödja de svåraste bland de olägenheter för vår handel och enkannerligen för vår sjöfart, som komma att blifva en följd af mellanrikslagens upphörande. Jag hade nästan väntat på grund af hans motivering, att han skulle ha framlagt något förslag uti ifrågavarande afseende, t. ex. att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t begära en utredning om och ett förslag till svårigheternas afhjelpande, men förmodligen har han resonerat, att detta är en sak, så absolut nödvändig, att regeringen icke kan underlåta att själfmant med det första afgifva förslag dertill.

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

Jag skall därför icke heller göra något yrkande, utan inskränker mig till att instämna uti hvad herr Fredholm i sin reservation yttrat.

Herr Hedgren: För dem, som erinra sig den diskussion, som vid 1895 års riksdag föregick mellanrikslagens uppsägande och som sedermera fick ett uttryck uti Riksdagens skrivelse till Kongl. Maj:t, torde det vara fullt klart, att afsigten med mellanrikslagens uppsägande ingalunda var dess upphörande, utan fastmer åstadkommande af en förändrad sådan, hvilken efter de skedda förändringarna af tullsatserna i Sverige skulle bättre lämpa sig för de båda länderna än den förutvarande.

Detta betonades särdeles eftertryckligt i synnerhet af dem, som uppträdde för lagens uppsägning, och jag erinrar mig i detta fall särskildt några ord af en kammarledamot, till hvilkens yttranden kammarens öfrige ledamöter pläga gerna lyssna; jag menar vår nuvarande ärade vice talman. Han yttrade då, att om uppdrag gäfves Kongl. Maj:t att underhandla, behöfde man icke frukta att icke få en ny lag. Det var nog mången, som just på grund af samma åsigt som vice talmannen då lemnade sin röst för lagens uppsägande. Må hända trodde man, att man i dessa afseenden skulle kunna föreskrifva norrmännen snart sagdt hvilka villkor som helst; må hända trodde man, att man, såsom man säger, skulle kunna kommendera dem, men man har i detta fall fullkomligt misstagit sig.

Lika stort har också misstaget varit hos dem, som före lagens uppsägning ansågo och påstodo, att det var endast *Norge*, som hade fördelar af lagens bestånd, då deremot Sverige endast tillskyndades nackdelar. Jag vågar påstå detta trots den ärade representantens för Norrköping yttrande. Han har visserligen nyss här i kammaren uppläst en mängd intyg, utvisande huru stora fördelar norrmännen i själfva verket hafva af handeln med Sverige, men jag kan icke neka till, att jag blef något besviken, då dermed var punkt och slut. Icke därför, att jag ansåg intygen vara för få, ty de voro ju både många och belysande, men jag för min del och säkerligen många med mig hade väntat att efter dessa intygs uppläsande äfven få höra något om den fördel, som Sverige tvifvelsutän har genom sin handel på Norge. Detta hade man som sagdt kunnat vänta för att få en fullständig bevisning. De verkställda undersökningarna hafva nemligen gifvit vid handen, att fördelarne för handeln af mellanrikslagen för båda länderna väga temligen lika. Ja, mine herrar, det har varit fördelar för *båda* länderna, men dessa fördelar skola nu försvinna.

För dem, som veta huru svårt det är och huru långsamt det går, när man vill för varor, hvilka som helst, de må nu vara industrialster eller landtmannaprodukter, uppsöka nya försäljningsorter och bereda nya afsättningsområden, kan det icke vara annat än smärtsamt att förutse, att de afsättningsområden, som vi hitintills haft i Norge, nu genom ett enda penndrag skola försvinna.

Här yttrades af en talare, att hvilket beslut kammaren än kommer att fatta, antingen motionerna eller det af herr Collander framställda förslag antagas, åstadkommes derigenom med all säkerhet

endast en opinionsyttring. Ja, man må nu i detta hänseende vara *Angående förlängning af giltigheten af den s. k. mellanriks-lagen.* (Forts.)
 af hvilken uppfattning som helst, men då man, såsom jag, herr talman, hyst och fortfarande hyser den åsigt, att mellanrikslagens uppsägande var ett stort misstag, och då jag vidare anser, att dess upphörande skall för Sverige medföra betänkliga nackdelar, så kan jag icke finna det vara annat än i sin ordning, att man öppet uttalar detta och att äfven kammaren genom sitt beslut låter detta komma till brödrafolkets kännedom.

Då jag i öfrigt hyser den förhoppning, att ett beslut i den riktning, herr Collander föreslagit, skall möjliggöra och måhända äfven underlätta en kommande underhandling med Norge om en ny mellanrikslag, och då jag slutligen, herr talman, icke vill genom ett sönderslitande af det nu befintliga ekonomiska bandet mellan Sverige och Norge än ytterligare försvåra de underhandlingar och de arbeten i politiskt afseende, som äro unionskomiténs förelagda, skall jag anhålla att få yrka bifall till det af herr Collander framställda förslag.

Herr Bromée: Herr talman, mine herrar! Fastän Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 13 maj 1895 uttryckligen förutsatte, att en ny mellanrikslag skulle komma till stånd efter den dåvarande lagens uppsägning och föreläggas Sveriges Riksdag och Norges Storting, om icke redan 1896, så åtminstone nu, kan åtminstone jag svårligen värja mig från den misstanken, att de personer, hvilka drifvit den omedelbara uppsägningen igenom, icke varit besjälade af önskan att få en ny mellanrikslag i stället för den uppsagda.

Jag är äfven af den öfvertygelse, att, om en mellanrikslag kommer att saknas brödrafolken emellan, detta skall åstadkomma stora och känbara ekonomiska förluster för båda länderna, för att icke omnämna många andra mycket svåra och förlustbringande verkningar. Och då Sverige obestridligen är större än Norge, större i afseende å jordbruk och industri, är det väl, så vidt jag kan finna, äfven antagligt, att fördelarna för Sverige skulle blifva minst lika stora, om icke större än för Norge att få en ny mellanrikslag till stånd.

Men på samma gång jag således, såsom nämndt, hyser den öfvertygelse, att saknaden af en lag angående samfärdsel och varuutbyte brödrafolken emellan måste åstadkomma mycket stora svårigheter för fosterlandet i dess helhet, är jag tillika fullkomligt förvissad derom, att dessa svårigheter blifva mycket större för gränsprovinserna i vårt land. Herrarne veta, att jag har äran tillhöra en af dessa gränsprovinser, och jag har från denna provins erfarenhet om samfärdseln sedan mina tidigaste barnår. Och denna min erfarenhet är sådan, att herrarne icke må förundra sig öfver att, då befolkningen i dessa gränsprovinser hör, att det är omöjligt att få en ny mellanrikslag till stånd, den emotser framtiden med ganska stort missmod.

Det är väl alldeles gifvet, att, om en mellanrikslag icke kommer till stånd, Norge lägger minst lika stora tullar på våra alster, som vi lagt på de alster, som derifrån införas i vårt land. Ända från den första tid, jag minnes, ha från Jemtland utförts ladugårdsprodukter, tidigare hufvudsakligen smör, till Norge, och jag hemställer

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

till herrarne, om herrarne tro, att en sådan utförsel kan åstadkommas, om en mellanrikslag saknas och norrmännen lägga tull på smörimporten. Tro herrarne, att t. ex. Jemtland och de norrländska provinserna i allmänhet kunna med fördel afsätta sina landtmannaproducter här nere i mellersta Sverige? Kan det vara möjligt, att Norrland, som nyare och kanske delvis alldeles nyss börjat kultivera sin jord, skulle kunna hitföra och med fördel sälja sina landtmannaproducter här eller i södra Sverige och konkurrera med de stora och sedan gammalt kultiverade och högt uppdrifna jordbruket? Visst icke. Norge har varit en naturlig afsättningsort för Jemtlands landtmannaproducter. Under de sista 20 åren har också landtbruket baserats på ostmejerier, och exporten deraf till Norge har till ganska stor del stannat der; en del har väl förts till England. En annan exportartikel, som de senaste 12 à 15 åren uppdrifvits, är hästafveln. Förr var det vanligt, att hästar fördes från Norge hit öfver, men sedermera har den förändring inträdt, att nu köpes icke obetydligt med hästar, som föras från Jemtland öfver till Norge. Jag hemställer till herrarne, om herrarne tro, att denna utförsel kan blifva möjlig, då, såsom sannolikt är, en tull af 50 kronor lägges på hvarje häst.

Äfven i ett annat afseende torde mellanrikslagens upphörande blifva hindrande för Norrlands och särskildt Jemtlands industri, nemligen med hänsyn till de större och mindre träförädlingsfabriker, som äro anlagda utefter den bana, som går snedt genom Jemtland. Det går utom godståg nästan dagligen extra tåg med förädlade trävaror derifrån till Norge, hvaraf visserligen en del föres till utlandet, men också en del stannar i Norge, såsom t. ex. den del, som utgöres af s. k. stäf, hvilken utföres till Norge för fiskerihandteringen och användes till silltunnor och annan fiskförvaring. Denna industri, som, ehuru ny, uppblomstrat ganska betydligt, kan enligt min tanke icke annat än komma att hämmas, om vi blifva i saknad af en lag, som ordnar in- och utförseln de båda folken emellan.

Skulle en mellanrikslag komma att saknas, så är det troligt, att de, som genomdrifvit uppsägningen och som kanske innerst önska en tullmur mellan folken för att, som det heter, skydda »Sverige åt svenskarna», komma att lägga tull på sill. Om så är, så torde måttet vara rågad. Tullbeskattningen å lifsförnödenheter har nått sin höjd för Norrland och särskildt Jemtland, om det äfven skall blifva skatt på sill, en föda, som jag vågar påstå i min hembygd begagnas i hvar enda stuga.

Jag har tagit mig friheten att tala hufvudsakligen om den ekonomiska förlusten. Jag skulle gerna velat vidröra den andra sidan af saken; men om jag hörde rätt, framhölls den i varma ordalag af en talare på södermanlandsbänken, och jag skall därför icke nämna något derom.

Jag hoppas, att den del af kammarens ledamöter, som ännu lifligt önskar unionens bibehållande och fred mellan brödrafolken, skall finna det kärt, om tid gifves till ytterligare underhandling för att åstadkomma någon öfverenskommelse om samfärdseln folken emellan.

Jag vill hoppas, att unionskärleken icke så förslöats, att icke äfven den sidan af saken skall väga något i vågskålen.

Om vi skulle komma derhän, att ingen mellanrikslag kan upp- rättas och att det skall uppställas en tullgräns mellan de båda folken, så torde herrarne betänka, huru svårt och huru dyrbart det blir att bevaka denna gräns, så långsträckt som den är i vårt land. Jag tror, att det blir nästan omöjligt att tillfredsställande bevaka den. Jag vet, att i vissa delar af fjelltrakterna mellan min hembygd och Norge man på vintern kan köra på så kallad skarsnö hvar som helst i fjellen flera mil från den vanliga farvägen, och huru kan man då tänka sig möjligheten att här åstadkomma en fullt effektiv bevakning, om en tullgräns sättes mellan folken. Man har äfven erfarenhet härom. Det har funnits en tullgräns förr. Jag minnes, huru lurendrejeri och smuggeri försiggingo den tiden, och jag trodde, att man skulle slippa att komma tillbaka till en sådan tid.

Jag skulle helst hafva sett, att jag kunnat få yrka bifall till min med fleres motion. Men då det af herr Collander framlemnade förslaget i hufvudsak öfverensstämmer med hvad vi framställt i motionen, så skall jag, herr talman, icke yrka bifall till denna, utan i stället till herr Collanders förslag.

Häruti instämde herrar *Norberg, Nordin* i Hamnerdal, *Kardell* och *Emthén*.

Herr Fredholm yttrade: Till en början anhåller jag att få uttala mitt djupa beklagande öfver att icke regeringen framlagt för kammaren de protokoll, som förts vid underhandlingen om mellanrikslagen, förr än just nu då frågan skall afgöras. Utskottet har visserligen fått del af dem för åtskilliga veckor sedan, och därför vill det synas mig att de hade kunnat blifva utdelade i kammaren förut, åtminstone samtidigt med utskottets betänkande i denna fråga.

Om så hade skett, är jag för min del öfvertygad, att ett stort flertal af denna kammares ledamöter skulle hafva kommit till insigt om, hvilka stora svårigheter som äro förknippade med att åstadkomma en öfverenskommelse mellan Sverige och Norge i detta fall. Man kan därför icke enligt mitt förmenande hängifva sig åt hoppet, att förnyade underhandlingar skola leda till bättre resultat, allra helst om man af de uttalanden, som förekomma i den norska pressen, får sluta sig till den i Norge rådande opinionen. Ty att döma efter dessa uttalanden, kan man icke antaga att Norge är benäget för någon förnyad underhandling. Utskottets ledamöter från Första Kammaren hafva också på det allra kraftigaste betonat, att Första Kammaren icke kommer att vara med om någon vidare förlängning. Och här i denna kammare hafva vi nyss hört en af de svenska underhandlarne i frågan säga, att ställningen är hopplös. När vi nu hafva så många öfvertygande skäl för att det icke är möjligt att få någon ändring till stånd, så kan naturligtvis för oss, som beklaga att utgången af dessa underhandlingar blifvit sådan den är, icke återstå annat än att gifva ett uttryck för ett sådant beklagande, det må nu ske i ena eller andra formen.

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

För egen del har jag tillåtit mig att reservera mig mot utskottets betänkande hvad motiveringen beträffar, men i fråga om det slut, hvartill utskottet kommit, har jag funnit mig nödsakad att böja mig för nödvändigheten: det är nu en gång minoritetens lott här i världen. Det är majoriteten, som bär ansvaret för utgången, och majoriteten är också, såsom det yttrades, när frågan om mellanrikslagens uppsägande var före vid 1895 års riksdag, beredd att för sina åtgöranden bära både klander och beröm. Det tillkommer icke minoritetens män, så länge de fortfarande äro i minoritet, att nu söka reparera de fel, som majoriteten i detta fall begått.

Utskottet säger, att frågan om mellanrikslagens uppsägning gjordes vid 1895 års riksdag till föremål för grundlig undersökning och utredning. Ja, hur grundlig undersökningen var och hvilken utredning frågan fick, torde de herrar, som då deltog i behandlingen af frågan, väl erinra sig. Detta är allt hvad utskottet anför om anledningen till 1896 års Riksdags beslut. Detta gifver intrycket af att man vid 1895 års riksdag ansåg sådana förhållanden föreligga, att man borde uppsäga och afskaffa mellanrikslagen, för så vidt man icke fick ändra den såsom man ville. Men detta var *icke* förhållandet. Ty det betonades från alla håll af dem, som yrkade lagens uppsägning, att detta icke var meningen, utan att uppsägningen blott var ett medel att få en skyndsam revision till stånd, och man lofvade oss alldeles bestämdt, att vi icke behöfde hysa någon fruktan för att vi icke skulle få en ny mellanrikslag till stånd.

Sedan kommer i utskottets motivering den punkt, som lyder så:

»Den erfarenhet, som efter lagens uppsägning vunnits, har icke, såvidt utskottet känt är, varit sådan, att man numera skulle vilja medgifva en fortsatt tillvaro af de förhållanden, som föranledde nämnda Riksdag att begära lagens uppsägning.»

Hvad är det för erfarenhet? Har det inträdt någon ändring med afseende på bedrifvandet af handel och näring här i landet under de två år, som passerat sedan mellanrikslagens uppsägning skedde? Det kan icke vara till erfarenhet vunen i detta afseende som utskottet refererar. Denna erfarenhet är ju nu precis den samma, som förefans vid 1895 års riksdag. Intet enda förhållande har inträdt, som är annorlunda nu än då. Men hvad som ändrat sig det är majoritetens ståndpunkt i denna fråga. Ty då det år 1895 var fråga om att uppsäga mellanrikslagen, så sades meningen vara att få en ny mellanrikslag till stånd. Men nu förklarar utskottet, att det icke var denna önskan, som föranledde lagens uppsägning.

Jag anser, att, när motiveringen för det första innehåller så oerhördt litet af verkliga motiv och för det andra framställer förhållandena på ett så skeft sätt, som här skett, så kan man, om man också gillar det slut, hvartill utskottet kommit, dock omöjligen gilla, att det motiveras på sådant sätt. Ty denna motivering ger en falsk föreställning om kammarens majoritets mening, när den beslöt sig för att uppsäga mellanrikslagen. Jag har också derfor tillåtit mig att till betänkanudet foga min reservation mot motiveringen.

En talare, som för öfrigt uttalade sympati för mina i reservationen uttalade åsikter, hade dock väntat, att jag skulle framkommit

med något förslag. Nej, jag anser, att i en fråga af sådan vigt och betydhet som denna är det *icke* enskilda representanters skyldighet att framkomma med förslag. Enligt min mening åligger det *regeringen* att tillvarataga Sveriges intressen, när det för oss blir nödvändigt att inträda i de nya förhållandena, som uppsägningen af mellanrikslagen kommer att föra med sig. Jag har tillåtit mig att endast i ett fall söka påvisa, *hvilka* dessa nya förhållanden skola blifva, och i det slut, hvartill jag kommit, har jag funnit, att mellanrikslagens uppsägning kommer att medföra högst betänkliga rubbningar i Sveriges och Norges inbördes sjöfart. Huru saken i detta hänseende skall kunna låta ordna sig, tillåter jag mig icke uttala någon mening om. Detta bör göras till föremål för en undersökning. Men så vidt det är riktigt, att sådana rubbningar som dem jag påvisat skola inträda, så böra åtgärder i tid vidtagas, på det att icke de nya förhållandena skola för oss medföra allt för skadliga verkningar. Det förhåller sig så, att i fråga om idkande af kustfart reciprocitet brukar råda mellan de olika länder som medgifva sådana. Skulle det nu blifva förbjudet för norska fartyg att idka kustfart mellan svenska hamnar efter den 13 juli, så är det mycket antagligt, att i Norge kommer till stånd ett likartadt förbud för svenska fartyg, och då är det skäl att undersöka, för hvilket land skadan blir störst, för Sverige eller Norge. För min del tror jag, att icke Norge kommer att få någon så stor skada af denna sak. Ty det är endast undantagsvis, som det drifver sådan kustfart. Men deremot är jag icke säker på, om icke svenska ångbåtar hvilka i Norge gå på regelbundna trader måhända skola få inställa sina turer.

Emellertid har jag trott det vara nog att påpeka dessa förhållanden för att få till stånd ett förslag till afhjelpande af olägenheterna. Det är gifvet, att, om ett sådant förslag skall blifva gällande, så bör det behandlas af Riksdagen. Och jag tillåter mig därför, då jag ser att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet är närvarande, att fråga honom, om regeringen är beredd att komma med något förslag till Riksdagen, i den händelse att de blifvande sjöfartsförhållandena komma att gestalta sig på sätt jag i min utredning framställt dem.

Sedan jag nu uttalat min uppfattning om hopplösheten att genom förnyad underhandling få en bättre ordning till stånd, återstår blott att finna en form, i hvilken man skall uttala sitt beklagande af situationen. Man skulle ju för det ändamålet kunna använda den form, som framstälts af herr Collander, ehuru deri ingår uttalandet af en förhoppning, som jag icke delar. För min del tillåter jag mig därför i stället yrka, att kammaren, med ogillande af motiveringen, behagade bifalla bevillningsutskottets hemställan i första punkten af betänkandet.

Då jag detta gör, gör jag det i den förhoppningen, att ett sådant yrkande skall kunna vinna en vida större anslutning inom denna kammare än som skulle komma herr Collanders uttalande till del. Jag föreställer mig nemligen, att en del af dem, som fattat beslutet om mellanrikslagens upphäfvande, skola vara angelägna om att tydligt få tillkännagifva, att de icke dela den uppfattning, som fått sitt

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)

uttryck i utskottets motivering, emedan skälen för lagens uppsägning för dem varit helt andra.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll: Herr grefve och talman, mine herrar! Här har till mig blifvit framställd en fråga, huru vida regeringen är betänkt på att för Riksdagen framlägga något förslag beträffande sjöfartsförhållandena Sverige och Norge emellan.

Då det blifvit klart för regeringen, att de förhandlingar, som varit å bane emellan Sverige och Norge, angående de båda ländernas ömsesidiga handelsförhållanden, icke skulle leda till något resultat, har man inom regeringen sett sig nödsakad att inskränka sig till att låta utarbета förslag dels till gränshandelns och dels till sjöfartsförhållandenas ordnande. Sådana förslag äro för närvarande under utarbetande.

Att icke komiterades protokoll förr än i dag kommit Riksdagen till handa beror derpå, att ärendet måst vara före i sammansatt statsråd tvenne gånger innan det kunde föredragas i svenskt statsråd. Det beslöts först i gårdagens konselj, efter det att norska statsrådets yttrande i ämnet blifvit inhemtadt, att ärendet skulle öfverlemnas till Riksdagen. Det tager ju alltid en viss tid, när man är tvungen att höra norska statsrådets mening, särskildt då såsom i förevarande fall regeringens i Kristiania yttrande måste inhemtas och afvaktas. Hade emellertid utskottet ej så skyndsamt behandlat det ifrågavarande ärendet, som nu skett, utan dröjt något med dess framläggande för kammarne, skulle Riksdagens medlemmar fått längre tid på sig att taga del af komiterades protokoll.

Herr Bergendahl: I likhet med friherre Bonde hyser äfven jag de allra största sympatier för vårt broderland Norge, och jag vill i hvad på min ringa person ankommer bidraga till upprättande af ett godt förhållande emellan oss och detta vårt broderland. Men jag kommer icke till detta mål på samma sätt, som han. Friherre Bonde önskar, såsom äfven motionärerna föreslagit, att mellanrikslagen blir förlängd, till dess att resultatet af en fortsatt underhandling med Norge visa sig. Jag deremot tror, att en dylik förlängning endast skulle föranleda en vidare fortsättning utaf de misshälligheter, som på grund af den nuvarande mellanrikslagen förefinnas, något som, enligt mitt förmenande, icke skulle bidraga till ernående af ett godt förhållande emellan de båda brödrafolken. Och om jag således ej kan vara med om afåtande af en skrifvelse till Kongl Maj:t med begäran om mellanrikslagens förlängning, ber jag dock att få försäkra herr Bromée, att jag lika så väl som han håller på unionens bestånd och fred mellan de båda folken.

Jag tror, att man vid betraktandet af denna fråga icke endast bör taga hänsyn till svenska Riksdagens beslut eller önskingar, utan äfven bör fästa afseende vid regeringens ställning till frågan, äfvensom den ställning, norska stortinget intager gent emot densamma. Då Riksdagen för ett par år sedan beslöt mellanrikslagens uppsägning och öfverlemnade till regeringen att söka genom underhandlingar

med Norge åstadkomma en ny och bättre mellanrikslag, visade ju Riksdagen det största förtroende till regeringen, något som Riksdagen också borde göra. Hvarför man nu skulle förringa det då regeringen visade förtroendet genom antagandet af en dylik skrifvelse, som den här förslagna, hvilket jag för min del tycker skulle innebära ett misstroende till regeringen, det kan jag ej förstå. Regeringen behöfver säkerligen icke någon påtryckning i detta fall. Vi hafva nyss från statsrådsbanken hört, att regeringen vidtagit åtgärder för att reglera handels- och sjöfartsförhållandena mellan de båda länderna, till dess att, såsom jag vill hoppas, en ny mellanrikslag kommer till stånd. Det har här insinuerats, att en del af dem, som år 1895 fattade beslut om mellanrikslagens uppsägning, icke önskade, att vi skulle erhålla en ny sådan. För min del får jag försäkra, att, om någon sådan funnits, jag icke varit ibland dem.

Men äfven en annan part måste, såsom jag nyss antydde, höras, nemligen norska stortinget. Veta vi väl, hvilken ställning det intager i denna fråga? Dock är det all anledning att tro, att norska stortinget, för närvarande åtminstone, icke är böjdt för en ny mellanrikslag. Jag anser emellertid, att motionärerna, innan de kommit fram med denna motion, hade bort sätta sig i förbindelse med norska stortingsmän, för att af dem inhemta norska stortingets önskningsar i förevarande fall. Men såsom saken nu står, har man ingen annan ledning för bedömande af sinnesstämningen i Norge än tidningarnes uttalanden, och det hafva herrarne nog sett, hurusom tidningspressen i Norge ej är för någon ny mellanrikslag, utan tvärt om finner det vara fördelaktigt för Norge, att den nuvarande mellanrikslagen upphör. Jag upprepar ännu en gång, att motionärerna först bort höra sig för om sinnesstämningen i Norge, innan de sökt förmå svenska Riksdagen att på sätt och vis ändra ett beslut, som den för ett par år sedan fattat. Jag undrar, om det vore svenska Riksdagen värdigt att nu gå in med en supplik till Norge. Jag hyser, lika litet som motionärerna, den ringaste förhoppning, att derifrån skall visas något tillmötesgående.

Det klander, som herr Fredholm uttalat emot utskottets motivering, skall jag helt och hållet be att få tillbakavisa, då jag icke anser detta hans klander vara berättigadt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag, herr talman, förena mig med herr Swartling i hans yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr grefve Hamilton: Då en tillfällighet så fogat, att jag fått ordet omedelbart efter den ärade representanten för södra Vadsbo, vore det frestande nog att anställa en grundligare granskning af hans yttrande. Jag skall emellertid inskränka mig till en enda liten anmärkning.

Denne ärade talare klandrade motionärerna ganska skarpt därför, att de icke i Norge hört sig för om hvad som borde göras, innan de väckte förslag om mellanrikslagens förlängning. Jag är öfvertygad, att jag ej var den ende, som blef förvånad öfver att få höra

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

den läran här predikas, att en svensk riksdagsman skall hos norska stortinget inhemta hvad han skall föreslå i den svenska folkförsamlingen. Jag vänder mig derefter emot den ärade talare, som här i kammaren försvarat bevillningsutskottets betänkande, representanten för Norrköping. Mot slutet af sitt anförande yttrade han något, som, jag säger rent ut, väckte min häpnad och som, efter hvad jag inhemtat, äfven mottogs med den största förvåning af kammaren. Han framhöll sina lifliga sympatier för att en mellanrikslag skulle komma till stånd; han talade vidare om de förhandlingar, som i sådant syfte egt rum, och sade — ja, jag kan ej garantera, att jag citerar honom fullkomligt ordagrant, men mitt citat torde dock till innehållet vara fullt korrekt — han sade: »jag tror också, att man möjligen skulle kommit till en öfverenskommelse, om underhandlingarna blifvit lemnade i ro». Jag kan naturligtvis icke tvinga den ärade talaren eller ons påfordra, att han skall införa kammaren uttryckligen förklara, hvad han med denna märkvärdiga insinuation åsyftade. Men jag vill fästa hans uppmärksamhet uppå, att, liksom detta hans uttalande, hvori han bestämdt insinuerat, att någonting inträffat utanför de komiterades krets, som hindrat dem att komma till ett godt resultat, väckt det största uppseende inom kammaren, det äfven skall, om ej dess innebörd på ett tillfredsställande sätt förklaras, utan tvifvel ådraga sig den allra största uppmärksamhet i hela landet.

Jag ber att derefter få öfvergå till sjelfva hufvudfrågan. Den ovilja emot mellanrikslagen, som under de senare åren vid flere tillfällen här i landet kommit till uttryck och som kanske hittills nått sin högsta officiella spets i detta utskottsbetänkande, är visserligen enligt min tanke mycket beklaglig, men dock ingalunda oförklarlig. Mellanrikslagen har obestriddligen i hög grad hindrat oss — ja, herr talman, jag ber om ursäkt, att jag i detta sammanhang begagnar ordet *oss*, men det sker ingalunda för att insinuera, att jag skulle höra till vederbörande — mellanrikslagen har obestriddligen, säger jag, i mycket hög grad hindrat oss från att, såsom man formulerat det, fullständigt blifva herrar öfver vår egen tulltaxa och derigenom kunna i möjligaste mån på alla områden reservera den svenska marknaden för svenskt arbete och svenska produkter. Ifrarne för detta mål hafva på grund häraf helt naturligt så småningom kommit att betrakta mellanrikslagen med alldeles samma ögon, hvarmed de förut betraktat de så mycket ogillade tarifftraktaterna. Att i det ena som det andra fallet dessa internationella aftal beredt åtskilliga af våra viktigaste näringar stora fördelar genom en vidgad marknad och en tryggad afsättning, det har förefallit dem såsom en underordnad sak i jämförelse dermed, att vi vid hvarje steg framåt till fullkomnande af det protektionistiska systemet känt oss klafbundna af traktatsbestämmelser, äfvensom att vi, trots alla våra åtgöranden, likväl fortfarande sett en myckenhet utländska varor utjudas på den inhemska marknaden, och detta stundom under gynnade förhållanden i jämförelse med de svenska. Från denna synpunkt har man, som sagdt, så uteslutande betraktat mellanrikslagen, att man alldeles förgätit, att i detta fall äfven finnas andra synpunkter, eller, om man

icke alldeles förgätit det, har man likväl icke velat tillmäta dessa andra synpunkter någon som helst afgörande betydelse.

Men äfven om man ställer sig på denna rena affärsständpunkt, äfven om man, såsom mången tyckes göra — särskildt den ärade talaren på norrköpingsbänken, att döma efter det uttalande, han nyss hade och som väl äfven var ett uttryck för det sätt, hvarpå han drifvit underhandlingarna — ställer sig på den ständpunkt, att man betraktar mellanrikslagen ungefär på samma sätt, som man bedömer ett leveranskontrakt eller dylikt, der det gäller att i kronor och ören noga räkna ut, hvem som är den vinnande och hvem som är den lurade, äfven om, säger jag, man ställer sig på en så ensidigt affärsmessig ständpunkt, så syns mig dock, som om man borde rygga tillbaka för att handlost och utan öfvergång kasta landet in i ett tillstånd, der många af våra viktigaste näringar dock obestriddligen skola tillskyndas förluster, som ingalunda kunna uppvägas af det ökade tillflödet till den redan förut öfverfyllda statskassan eller af de små förmåner, en och annan näring kan vinna genom något minskad utländsk konkurrens, eller ännu mindre af glädjen att se det protektionistiska systemet teoretiskt fulländadt.

Dock kan jag i viss mån förstå, att man möjligen tror sig kunna bortse från de förluster, som genom mellanrikslagens upphörande tillskyndas de svenska näringarna, men endast under en förutsättning, som förefaller mig själf alldeles orimlig, den förutsättningen nemligen, att man verkligen på allvar anser — icke blott att mellanrikslagen bör upphävas, utan ock att dermed handelsgemenskapen mellan Sverige och Norge definitivt bör slitas och Norge för framtiden blifva för oss ett, så vidt möjligt, i ekonomiskt afseende främmande land. Under denna förutsättning kan jag i viss mån förstå, att man, med tanke på den 13 juli 1897 — resonerar som så: det är sant, att svenska näringar genom mellanrikslagens upphörande komma att tillskyndas svåra förluster, men med vår tids hastiga utveckling och nu rådande gynsamma konjunkturer, är detta ett jemförelsevis snart öfvergående ondt. Efter några få år skola de tillfogade såren åter vara läkta, och då — då skola vi dock hafva den stora tillfredsställelsen att fullständigt vara herrar öfver vår egen tulltaxa och hafva det autonoma protektionistiska systemet färdigt utan vank och lyte; och de fördelar, som deraf skola tillskyndas hela vårt land, de äro dock väl värda den uppoffring en och annan svensk näring nu får göra genom att afstå från den norska marknaden.

Men denna förutsättning är, såsom jag redan antydt, helt enkelt orimlig. Och så fåvitskt resonera ej heller de, som äflas att se den föreliggande frågan uteslutande ur affärssynpunkt. Sådan var i allt fall ej 1895 års Riksdags uppfattning, och sådan har ej heller våra underhandlares uppfattning varit, att döma af hvad min ärade vän på norrköpingsbänken nyss anförde. Han och de, som med honom äro, hafva tvärt om varit lifligt öfvertygade om gagnet och nödvändigheten af en lagstiftning, som underlättar handelsförbindelserna mellan de båda förenade rikena. Det ha de ju gång på gång framhållit. Men dermed blir också deras tillvägagående och nuvarande hållning mig fullständigt obegripliga. Och — i förbigående sagdt — ännu

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

obegripligare är det, om möjligt, att de kunnat få medhåll från personer, som i denna fråga ej påverkas af någon öfverdrifven kärlek för det protektionistiska systemet. — Hvad är det i sjelfva verket man vill — och hur resonerar man? Man vill kullstörta det bestående, fullständigt slita handelsgemenskapen med brödrafolket, tillfoga viktiga näringar å ömse sidor svåra förluster och mellan tvenne i politiskt hänseende oupplösligt förenade folk etablera ett rasande tullkrig — hvarför? Jo, säger man, endast för att riktigt komma under fund med, hvar skon klämmer, hvar behofvet af öfverenskommelse och enighet är störst, hur man skall få den bästa mellanrikslag!

Men, mine herrar, om man icke ryggat tillbaka för de kostnader, som dock skola häraf uppkomma, borde man likväl besinna vissa andra omständigheter. Ett dylikt tillvägagående skulle vara utförbart, om tiden ville stå stilla den 13 juli 1897. Men det gör den icke. I samma ögonblick, mellanrikslagen upphör att gälla, skola alla de, som då förlora sin marknad, söka att inrätta sig på annat sätt, skola de tomrum, som uppstå, intagas af andra, skall både produktion och konsumtion söka sig andra vägar. Och ju längre man sedan dröjer med att bringa en öfverenskommelse till stånd — och det går icke så fort, när medlet för enighets vinnande skall vara höjda tullsatsers och hotelser om ytterligare höjda tullsatsers — desto svårare skall det också blifva att komma till något resonabelt slut, och detta icke blott på grund af den ständigt ökade bitterheten utan och derför, att man öfverallt och för hvarje ögonblick allt mer och mer skall möta nya, berättigade intressen, som uppvuxit ur de nya förhållandena och som hafva anspråk på att icke blifva lederade.

Men alla dessa synpunkter äro dock i min tanke af jemförelsevis underordnad vikt. Man har ej rättighet att betrakta denna fråga endast som om det gälde att uppgöra ett fördelaktigt leveranskontrakt för Sveriges näringar. Det finnes andra synpunkter, som äro af långt större betydelse. Jag förstår ej huru någon, som varit i tillfälle att bevitna, eller som, utan att sjelf hafva någon personlig erfarenhet, gjort sig besvär att taga reda på hvad det innebär, när tvenne grannfolk skola mot hvarandra ständigt bevaka en lång tullgräns, skola söka undertrycka alla olagligheter, som dervid ovilkorligen måste förekomma — jag förstår ej, säger jag, huru någon — som tänkt öfver detta och som derjemte besinnar till hvilken otrolig grad dylika förhållanden ha förmåga att uppreta sinnena hos gränsbefolkningen — verkligen kan vilja skapa ett dylikt förhållande emellan de båda brödrafolk, som på sin gemensamma väg framåt i alla händelser hafva så många svåra stötestenar att undvika.

Nu säges det visserligen: man kommer ju att ordna gränshandeln. Vi ha nyss hört, att förslag i detta hänseende är under utarbetande. Ja, jag är visserligen öfvertygad att Kongl. Maj:ts regering kommer att härvidlag göra sitt allra bästa, men jag vägar likväl för min del betvifla, att under de förhållanden, som skapas den 13 juli 1897, man skall komma till ett tillfredsställande resultat. I alla händelser synes det mig, som om saken vore af den vikt, att de, som inse hvad det verkligen gäller, borde vara angelägna om att åtminstone vinna tillräckligt rådrum för att kunna i lugn öfverväga, hvarom frå-

gan egentligen rör sig och hvad som är att göra. Det är min sann ej frågor detta, som låta lösa sig på rak arm och i en handvändning.

Och likväl, herr talman, likväl är ej heller detta den viktigaste synpunkten. Mellanrikslagen har haft betydelse för de båda länderna icke blott derigenom, att den skapat en vidgad marknad för vissa bland deras industrier, icke blott derigenom, att den förekommit möjligheten af dessa förbittrande guerillakrig utefter tullgränsen, som annorstädes äro allt för vanliga, utan framförallt derigenom, att till följd af den lättnad i samfärdseln, som genom mellanrikslagen vunnits, uppstått och beredts möjlighet för ytterligare uppstående af en ständigt pågående transfusion af ekonomiska krafter från det ena landet till det andra, ett ständigt sammanbindande af det ena landets folk med det andras. Hade man haft denna synpunkt skarpt för ögonen — en synpunkt som ock var den viktigaste för dem, som en gång genomförde det ädla verket att skapa mellanrikslagen — ja, då, mine herrar, är jag öfvertygad om att föga mer än en mansålder ytterligare skulle ha förgått, innan kring riksgränsen väft sig en väfnad af gemensamma ekonomiska intressen så stark, att inga politiska strider skulle kunnat slita sönder densamma.

Sant är visserligen, att de ändringar i mellanrikslagen, som under de sista tjuo åren genomförts, ingalunda vittnat om att man, vare sig på den eller andra sidan om riksgränsen, haft någon särdeles stark känsla för denna synpunkt, och sant är visserligen också att, om det protektionistiska systemet fortfarande skall utvecklas här i landet, och om, såsom troligt är, äfven Norge icke skall undgå den så smittosamma protektionistiska messlingen med dess ända till 40 grader stigande feber, den närmaste framtiden väl näppeligen kan väntas medföra någon vändning till det bättre härutinnan. Men hvad betyder väl i sjelfva verket det? Jag vill visserligen icke sära mina ärade motståndare — derest de öfver hufvud fasta något afseende vid hvad jag yttrar — med att säga, att det protektionistiska systemets dagar snart skulle vara räknade. Jag tror det upprigtigt sagdt icke heller. Men deremot är jag viss på att dagarna snart skola vara räknade för den ungdomliga, doktrinära hettan, som sätter den teoretiskt fullkomnade byggnaden framför praktiska hänsyn. Den skall man komma ifrån. Och då skall man åter med nyktra blickar börja se sakerna som de verkligen äro. Jag begagnar tillfället att inlägga en protest mot denna moderna sed att tvärt kasta yxan i sjön, så snart allt för ögonblicket ej går efter önskan. I ett folks utveckling är ett tiotal af år blott en kort minut. För folkets representanter gäller det i dylika ögonblick att hålla det en gång utstakade målet skarpt i sigte och ej anse det oupphinneligt därför, att de sjelfva kanske ej få bevittna den stund, då man åter kommer in i den rätta kosan. Mellanrikslagen är, enligt min tanke, en bland unionens viktigaste grundvalar. Vi ha ingen rättighet att helt enkelt spränga den i luften endast därför att vi för ögonblicket ej äro fullt nöjda med den. Det är tvärt om vår pligt att göra allt hvad vi kunna för att bevara den, både för hvad den varit och för hvad den i framtiden åter kan blifva.

*Angående
förläggning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.

(Forts.)

Nu säger man: men hvad tjenar egentligen allt detta tal till? Här kan ju dock ingenting göras. Hvad som är gjordt, är gjordt, har en reservant på stockholmsbanken yttrat — det är icke ens längre lönt att beskärma sig. Men, mine herrar, huru vet man egentligen detta? Hvad är det man bygger sina påståenden på? Den ärade representanten från Norrköping, hvilken utförligt talade om den utredning, som blifvit verkställd — i förbigående sagdt, till min förvåning, blott om den norska utredningen och icke om det resultat, hvartill han sjelf kommit rörande de svenska näringarne, hvilket dock vore det viktigaste att här få veta — vederlade bäst det påståendet, att från norsk sida icke skulle finnas en ytterst liflig önskan att bevara mellanrikslagen. Hvad är det då, som hindrar, att man gör ett försök?

Den ärade representanten för Vadsbo södra domsaga talade om den opinion, som finnes i Norge. Men hvad vet man väl med visshet om den? Allt hvad man känner synes vara hemtadt ur några lättvindigt hopsvarfvade norska tidningsartiklar, i hvilka alla saken drifves från aldeles samma synpunkt, som synes vara den ledande för en del af den svenska pressen och som mynnar ut i det norska tillropet: »låtom oss sätta oss på våra höga hästar! Det är motparten det tillkommer att proponera!» — Det är i sjelfva verket allt hvad man med visshet vet, men det kan lätt ändra sig, och är för öfrigt ett mycket otillförlitligt uttryck för den verkliga opinionen.

Det förefaller mig för öfrigt, som om allt detta missmod, all denna ovilja i sjelfva verket blott rörde en etikettsfråga. På båda sidor håller man sig för god till att taga det afgörande steget. För min del måste jag bekänna, att jag icke förstär en dylik uppfattning. I frågor sådana som denna känner jag icke mer än en etikett, och den bjuder att utan dröjsmål vidtaga den åtgärd, som bäst gagnar fosterlandet. Den, som gör det, han har uppfört sig mest passande. Om — såsom alla synas medgifva — det är af vikt för Sverige och unionen att mellanrikslagen bevaras — icke kan det då vara förödmjukande för oss att taga det första steget för det målets främjande?

Vidare heter det: må så vara, men Första Kammaren kommer ju aldeles gifvet att bifalla bevillningsutskottets betänkande. Mine herrar! Jag hör visserligen icke till dem, som söka i tid och otid befrämja en schism mellan de båda kamrarna; men om det någonsin funnits ett tillfälle, då det är önskvärdt, att Riksdagens Andra Kammar fattar ett annat beslut än Riksdagens Första, så är det väl nu. Vid riksdagens början, ja, ännu för omkring fjorton dagar sedan kunde man möjligen vara tveksam. Då kunde man tänka på möjligheten af att finna en utväg, som kunde förena partierna, men icke *nu*, icke sedan bevillningsutskottet afgifvit sitt famösa betänkande n:o 1. Ty hvad äsyftar man egentligen med detta betänkande? Jo, helt enkelt att förmå svenska Riksdagen att uttrycka och oförtydbart uttala icke endast att Riksdagen icke vill taga första steget för att förhindra att mellanrikslagen omintetgöras, utan att det just är Riksdagens önskan och vilja, att mellanrikslagen *skall* omintetgöras, och att vi den 13 juli 1897 skola stå utan mellanrikslag.

Jag kan — jag vet det väl — icke öfvertyga mina ärade motståndare. Att de från sin ståndpunkt handla efter bästa förstånd det bestrider jag ingalunda, därför att jag betecknar deras ståndpunkt såsom förkastlig och vådlig. Men jag vänder mig ej heller till dem, då jag frågar: kunna vi verkligen stå till svars med att icke göra hvad vi kunna för att paralysera verkningarne deraf att detta betänkande får bli Riksdagens beslut? För min del tror jag helt enkelt detta vara vår pligt.

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)*

Vidare säger man — det var den ärade representanten för Vadsbo södra domsaga som ordade något derom — vi skola icke bifalla herr Collanders förslag, emedan det innebär en anklagelse mot regeringen. Nå, om så vore? Är det väl förbjudet för svenska Riksdagen att framställa en anklagelse mot regeringen? Eller är origtigheten af ett Riksdagens beslut i någon mån ådagalagd derigenom att man uppvisar, att det innebär en anklagelse mot regeringen? Dock — jag behöfver i detta fall ej besvara dessa frågor, ty här är ej alls fråga om någon anklagelse mot regeringen, utan väl snarare om motsatsen. Jag är för min del lifligt öfvertygad, att regeringen gör hvad den kan för att afhjelpa de svåra förhållanden, som hota att blifva en följd af mellanrikslagens förhastade uppsägning, men Riksdagen bör också göra hvad på den ankommer för att icke något uttalande från Riksdagen skall finnas, som dervidlag kan lägga svårigheter i vägen för regeringen. Redan 1895 års skrifvelse var i detta hänseende olyckligt formulerad. Men huru skulle det blifva, om detta bevillningsutskottets betänkande bifölles? Om Riksdagen uttryckligen uttalar, att den vill, att efter den 13 juli 1897 någon mellanrikslag ej skall finnas till?

Så säger man slutligen: om utskottets betänkande är sådant, att det icke oförändradt kan bifallas, så bifall det på det sättet, att klämman godkännes, men motiveringen ogillas. Detta förefaller mig dock vara ett alldeles för lamt sätt att uttrycka sitt ogillande af detta så sällspordt illa hopkomna betänkande, oafsedt att ett bifall till klämman dock alltid kan tolkas som ett uttalande i den riktning att ingenting bör göras. Men dertill kommer, att om också vi här i kammaren begripa hvad meningen är med ett dylikt beslut, så är det dock en parlamentarisk finess, som jag ej alls tror att de, hvilkas talan vi här föra, förstå sig på. Ute i landet skall man absolut icke begripa det.

För min del ber jag att få yrka bifall till herr Collanders förslag. Jag gör detta yrkande alldeles oafsedt den verkan det möjligen i rent praktiskt afseende kan hafva, hufvudsakligen därför, att jag, i motsats mot min ärade kamrat på denna bänk herr Fredholm, hvilken anser att minoriteten icke bör göra någonting för att reparera skadan af ett beslut, som fattats af majoriteten, tror, att hvar och en af oss, som hyser samma uppfattning rörande mellanrikslagens betydelse som jag, bör göra allt hvad göras kan för att icke i framtiden skall kunna sägas, att det var svenska Riksdagens fel, att mellanrikslagen upphäfsdes. Jag önskar därför, att kammaren måtte bifalla herr Collanders förslag, genom hvars antagande vi förklara, att, om den 13 juli 1897 denna viktiga grundval för den bestående uni-

Angående onen mellan de båda brödrafolken verkligen skall sprängas i luften, förklänning det dock icke var vi som satte luntan till tändsatsen. af giltigheten Jag yrkar bifall till herr Collanders skrifvelseförslag. af den s. k. mellanriks-

lagen.
(Forts.)

Med herr grefve Hamilton förenade sig Herrar Nilson i Lidköping, Höglund, Lovén, Hammarlund, Nydahl, Norman, Eriksson i Elgered, Olsson i Åsak, Arhusiander, Broström, Sandquist, Darin, Svensson från Karlskrona, Gethe, Eriksson i Qväcklingen, Liljeholm, Bruzelius, Nordin i Sättna, Eriksson i Bäck, Wallis, Apelstam, Göransson, Persson i Tällberg, Hammarström, Pegelow, Andersson i Upsala, Wijk, Melin, K. G. Karlsson, Hultkrantz, Andersson i Lysvik, Ericsson i Vallsta, O. Olsson i Stockholm, Olsson i Kyrkebol, Thor, Jansson i Taberg, Göthberg, Kronlund, Bergström, Gyllensvärd, Sjövall, O. Eklund, Fjällbäck, Zotterman och Vahlin.

Härefter anförde:

Herr Swartling: Herr grefve och talman, mine herrar! Det kan icke vara min mening att ingå i ett fullständigt bemötande af hvad min ärade vän grefve Hamilton yttrade. Jag skulle icke ens med anledning af hans anförande begärt ordet, om han icke citerat ett yttrande, som fälles af mig, fullständigt origtigt. Jag är förvisad om, att det i kammaren icke finnes någon mera än grefve Hamilton, som uppfattat det yttrandet på sätt han gjort.

Han ville nemligen påstå, att jag i slutet af mitt anförande sagt, att komiterades underhandlingar möjligen skulle leda till önskvärdt resultat, i händelse de, fria från störande inflytelser, fått lemnas i ro. Det förundrar mig, att grefve Hamilton kunnat uppfatta mitt yttrande på ett sådant sätt. Han i främsta rummet torde liksom alla andra väl veta, att komiterades förhandlingar slutade redan i början af oktober. Han så väl som öfriga veta också väl, att underhandlingarne sedermera förts mellan regeringarne. Och för mig åtminstone var det då motionen afgafs fullständigt obekant, att dessa förhandlingar voro afbrutna. Det hade man icke fått kännedom om. Hvad jag yttrade om störande inflytelser syftade naturligtvis på den i ärendet väckta motionen, som enligt mitt förmenande varit till skada för frågan. Det är ju möjligt, att jag i detta fall misstagit mig, men det är förlåtligt om så skett. Mitt yttrande var emellertid sådant och jag hade tänkt, att man icke skulle förvrída det till någonting annat.

Att de underhandlare, som från svensk sida varit utsedde, skulle blifva föremål för klander både af vänner och motståndare kunde man ju vänta. Och hvad som icke heller var mera öfverraskande var, att min ärade vän, grefve Hamilton, icke kunde finna sig nöjd med resultatet af deras verksamhet. Men då han ställt det anspråket på underhandlingarne, att de bort betrakta frågan om mellanrikslagen icke såsom en ekonomisk fråga, utan se den från högpolitisk synpunkt, då tror jag att han har orätt. Jag befarar, att om vi ställt oss hans råd till efterrättelse, skulle mindre vunnits än nu.

Samme ärade talare klandrade mig äfven för att jag i mitt förra anförande endast framhöll en del af den utredning, som från norsk sida skett beträffande den norska industriens ställning till mellanrikslagen. Ja, orsaken härtill var, att jag förestälde mig, att flertalet af kammarens ledamöter icke varit i tillfälle att få någon del af denna utredning, på samma gång som jag trodde, att det skulle vara af något intresse för kammarens ledamöter att få veta något derom. Det var också det väsentligaste skälet, hvarför jag gjorde ett utdrag af det norska utlåtandet. Och hvad beträffar mellanrikslagens verkan på den svenska industrien, så och då herrarne af de statistiska meddelanden, som i det afseendet lemnats, haft tillfälle att göra sina undersökningar, trodde jag, att det icke var nödvändigt att tala derom, så mycket mindre som jag förklarade, att det var af alla erkänt, att inom båda länderna lifligt önskades att så obetydliga inskränkningar som möjligt skulle göras i den lättnad, som hittills i afseende på samfärdseln varit rådande. Jag kan försäkra min ärade vän, grefve Hamilton, att jag hyst och hyser den lifligaste önskan att det skall blifva möjligt att få en ny mellanrikslag till stånd; men deraf finner jag mig icke föranlåten att begagna mig af hvilka medel som helst och allra minst af sådana, som efter min uppfattning ställa sig försvarande i vägen för denna önskans förverkligande.

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)*

Jag har intet vidare att tillägga, utan vidhåller mitt yrkande.

Herr Bergendahl: Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på en liten passus i grefve Hamiltons anförande.

Jag tycker, att då grefve Hamilton och jag, som hafva så olika politiska åsikter, yttra något här i kammaren, vi böra vara mycket försigtigtiga, så att vi noga höra på hvad som säges. Jag kan icke tro, att det var en förtydning af mina ord han ville göra, utan jag antager, att han missförstått mig. Jag yttrade, »att det icke skulle vara svenska Riksdagen värdigt att supplicera hos norska stortinget om en ny mellanrikslag;» och i afseende på motionerna uttalade jag den åsikten, att motionärerna bort göra sig förvissade af medlemmar utaf norska stortinget, huru den af svenska Riksdagen utsträckta handen skulle blifva mottagen. Jag hemställer till grefve Hamilton, som jag antager är en god svensk patriot, om han verkligen kan ogilla ett sådant uttalande.

Beträffande den ifrågasatta skrifvelsen, undrar jag, huru det skulle komma att taga sig ut, om det af herr Collander framställda förslaget skulle antagas. Antages det af Riksdagen, då har ju regeringen icke något att göra beträffande regleringen af gränsförhållandena. Och om sedan norska stortinget afslår en förlängning af lagen, huru komma vi då att stå? Jag tror därför, att det skulle vara mycket opraktiskt att icke antaga utskottets nemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Då jag är en af dem, som tecknat mitt namn under motionen i fråga, skall jag be att få säga några ord för att klargöra skälen, hvarför motionen framkommit,

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

(Forts.)

i all synnerhet som åtskilligt klander uttalats, därför att vi vågat väcka denna motion.

Men innan jag gör detta, skall jag taga mig friheten att uttrycka min tacksamhet till representanten på norrköpingsbanken för den opartiskhet han ådagalagt vid behandlingen af denna fråga. Det är icke just ofta man träffar personer med en sådan redbarhet som den, hvilken man finner hos nämnde representant. Jag säger detta just med fästadt afseende derpå, att herr Swartling ur de norska underhandlarnes protokoll läste upp alla de olägenheter norrmännen skola få genom mellanrikslagens upphörande. Jag anser det nemligen vara af vigt att i dag, då det är fråga om förlängning af lagens giltighet, erhålla säkra upplysningar om en sådan sak, så att man med anledning deraf ser, att man skall kunna träffa öfverenskommelser. Till yttermera visso skall jag, för att det icke skall blifva någon lucka i protokollet, så att de som läsa det skola tro, att det endast är de norska näringarne, som hafva fördelar af den nuvarande mellanrikslagen, be att få läsa upp några siffror i den tabell, som af våra underhandlare utdelats till oss. Denna tabell är, såsom jag hoppas, sådan, att ingen i denna kammare skall vilja jäfva den. På sidan 113 finna vi, att värdet af införseln från Norge till Sverige under år 1895 belöpte sig till 28,741,784 kronor, hvaraf tullpligtiga varor till ett värde af 19,641,783 kronor och på grund af mellanrikslagen tullfritt införda varor 15,125,446 kronor. Värdet af införseln från Sverige till Norge åter belöpte sig till 33,551,910 kronor, hvaraf tullpligtiga varor till ett värde af 16,227,559 kronor. Man finner häraf, att de svenska näringarne hafva vida större fördel af mellanrikslagen än de norska näringarne. Derfor borde det väl icke heller förundra några, att — då man fått klart för sig, att såväl de svenska, som de norska näringarne hafva nytta af mellanrikslagen — man ansett sig böra göra allt hvad man kunnat för att få uppsägningstiden förlängd, så att innan densammas utlöpande en ömsesidig öfverenskommelse skulle kunna träffas.

Att den ärade representanten för Norrköping synes anse en sådan öfverenskommelse omöjlig att åstadkomma, torde — så vidt jag kan finna — bero derpå, att den underhandling i detta syfte, i hvilken han inlagt all sin kraft, misslyckats. Detta har gjort, att han blifvit så att säga något missmodig och nu betraktar frågan i en allt för mörk dager samt anser, att allt är hopplöst. Men om Riksdagen skulle komma att fatta ett sådant beslut, som af herr Collander är föreslaget, skulle jag önska, att nämnda person finge fortsätta sitt arbete, och hoppas, att han då i en framtid skulle komma att lyckas i sitt viktiga värf.

Herr Bergendahl uttalade i sitt anförande den åsigten, att vi bort taga reda på norska stortingets ställning i frågan, innan vi väckt vår motion. Med anledning deraf skall jag taga mig friheten fråga: hvilken olycka skulle väl kunna inträffa, om Riksdagen beslöte att gifva Kongl. Maj:t frihet att handla efter omständigheterna? Jag tror icke att det varit så viktigt att taga reda på norska stortingets ställning i frågan, innan vi väckte vår motion. Men deremot skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att jag tror, att det varit mycket

bättre, om herr Bergendahl med flere tagit reda på denna sak, innan de med sina röster bidrogo till beslutet om mellanrikslagens uppsägning. Det var ett viktigt steg, som då togs och som på många håll väckte missnöje. Borde man icke då vetat, hvad man gjorde? Då talade man icke ett ord om att taga reda på, om norska stortinget vore villigt att underhandla, så att man kunde få en ny mellanrikslag. Men nu — då vi väckte en motion om uppsägningstidens förlängning för att göra det möjligt att få en ny lag till stånd — nu kommer man och säger, att vi först bort — höra efter, hvilken ställning norska stortinget intager till denna fråga. Herr Bergendahl torde få medgifva, att det är orimligt att komma fram med ett sådant påstående.

Herr Bergendahl nämnde vidare, att han icke ville vara med om en sådan påtryckning på regeringen, som skulle ligga i antagandet af herr Collanders förslag. Det har här förut blifvit påvisadt, att det icke är någon påtryckning, och jag skall icke vidare yttra mig derom. Men detta återkallar i mitt minne en annan påtryckningshistoria, som gick landet rundt och som var af en annan beskaffenhet. Jag undrar om herr Bergendahl uppträdde äfven mot denna påtryckning. Emellertid skall jag icke längre upptaga kammarens tid, utan ber att få yrka bifall till herr Collanders förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det är sant, att något positivt icke lär kunna vinnas genom ett bifall till herr Collanders förslag, och att det sålunda endast är fråga om en opinionsyttring. Men det gäller likväl ett uttalande från kammarens sida, huru vida vi önska fortfarande hafva en mellanrikslag, eller huruvida vi — såsom det ser ut att en hel del i riksdagen gör — icke vilja hafva någon mellanrikslag alls.

Det finnes ett gammalt ordspråk, som talar om personer, hvilka ingenting lärt och ingenting glömt, men det ordspråket tyckes icke kunna passa in på en och annan här i kammaren. Herr Bergendahl synes nu hafva kommit till en helt annan åsigt än han förut haft i denna fråga. Han gjorde nyss den anmärkningen, att motionärerna bort göra sig förvissade om stämningen i Norge, innan de väckt sin motion. En sådan anmärkning förefaller mig högst besynnerlig, då ju motionärerna aldrig åberopat någon auktoritet för att de skulle genomdrifva en ny mellanrikslag, utan endast uttryckt önskan om en förlängning af uppsägningstiden. Ar 1895 då vi — som icke ville vara med om uppsägningen, utan önskade underhandling först — framstälde den frågan, om man vore viss på att få en ny mellanrikslag till stånd, i fall uppsägning skedde af den gamla, då var det ett allmänt och bestämdt uttalande från den motsatta sidan, att intet tvifvel förefunnes, att icke en ny lag skulle vara färdig, innan uppsägningstiden vore tilländalupen. Då var den saken alldeles klar. Men nu har herr Bergendahl kommit till den åsigten, att man bort höra sig för i Norge först — nu då det endast gäller en förlängning af lagen. Det förefaller mig verkligen märkvärdigt.

Såsom jag redan nämnt, kan visserligen icke något positivt vinnas; men jag vill dock vid detta tillfälle hafva uttalat, att jag på

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)

allt sätt önskar och hoppas, att ett nytt ömsesidigt handelsfördrag måtte komma till stånd mellan de förenade rikena, så att vi icke komma i ett olyckligt tillstånd, hvars följder vi icke kunna beräkna. Ty om vi sätta oss in i saken och tänka oss, huru förhållandena skulle blifva på gränsen med ett starkt tull-land på ena sidan och ett frihandelsfolk på den andra, är det klart, att strider der måste komma att uppstå med allt det moraliska elände, som förakt för lagar och författningar medföra. Och det är säkert, att dessa följder icke skola uteblifva, derest vi icke åstadkomma en ny mellanrikslag, en ny traktat, i hvilken de båda folken kunna mötas som bröder på laglig grund och icke behöfva söka öfverlista hvarandra.

Herr talman, jag har icke något vidare att tillägga, då frågan i och för sig icke kan hafva annan betydelse än en opinionsyttring. Men jag har velat rigta en uppmaning till regeringen att söka göra hvad den kan för att åstadkomma en ny traktat. Och jag har velat uttala min mening, för att jag skall kunna stå fri, i fall det en gång skulle komma derhän, att vi icke kunna få en ny mellanrikslag. För öfrigt ber jag att få yrka bifall till herr Collanders förslag.

Herrar *Zetterstrand*, *Petersson* i Brystorp, *Persson* i Rinkaby och *Aulin* instämde häruti.

Herr Bergendahl: Det är med anledning af herr Janssons i Krakerud anförande som jag skall be att få säga ett par ord. De statistiska siffror, som han framdrog till bevis för sina åsigter, röra visserligen icke den fråga, som för närvarande föreligger till behandling, eller frågan om uppsägningstidens förlängning. Men då han framdragit dessa siffror, anser jag mig äfven kunna till bemötande upptaga hans anförande i denna del.

Herr Jansson yttrade, att Sverige skulle hafva större fördel af den nuvarande mellanrikslagen än Norge, till bevis hvartför han anförde ur statistiska uppgifter öfver varuutbytet mellan Sverige och Norge, att under år 1895 från Norge till Sverige införts varor till ett värde af 28,741,784 kronor, under det importen från Sverige till Norge gått till ett värde af öfver 33 millioner kronor. Jag skall då först be att få fästa uppmärksamheten derpå, att i denna senare summa ingår värdet af en massa transitovaror, som blott passera Norge, såsom trävaror, smör m. m., hvaraf särskildt trävarorna representera ett värde af öfver 2 millioner kronor. Dertill kommer vidare, att det är den norska statistikens uppgifter, som herr Jansson åberopat, hvarvid är att bemärka det förhållandet, att de upptagna varuvärdena äro helt olika de svenska. Då det är fråga om export till utlandet, kan man förstå, att så kan blifva förhållandet, emedan en exporterad varas värde förhöjes genom frakt, kommissionsarfvide och dylikt. Men mellan Sverige och Norge kan det icke vara en sådan differens i afseende på varornas värden. Jag vill endast taga ett exempel. Fläsk, rökt, är i den svenska statistiken upptaget till ett värde af 80 öre per kilo, men i den norska till 1 krona 29,8 öre. Mångfaldiga sådana exempel skulle kunna framdragas; men jag har

endast velat anföra detta till bemötande af herr Janssons påstående, att vi skulle hafva större fördel af mellanrikslagen än Norge.

*Angående
förfrågning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

Herr vice talmannen Danielson: Jag kan icke underlåta att säga några ord, innan klubban faller i denna fråga.

Jag har tyckt mig märka, att herrarne glömt, hvad vi egentligen hade för syftemål, då vi beslöto att uppsäga mellanrikslagen. Då den frågan förekom, höjdes icke en enda röst i denna kammare mot sjelfva uppsägningen; alla voro ense om densamma. Det gälde då blott, huru man skulle gå till väga; huruvida man skulle anmoda regeringen att söka få en underhandling till stånd i förening med lagens uppsägning, om underhandlingen icke ledde till något resultat, eller om Riksdagen ensam skulle uppsäga lagen. Alla voro, som sagdt, ense om, att en förändring borde ske; ingen enda röst höjdes deremot. Hvilken var då orsaken härtill? Det har ingen här i dag talat om. Jo, orsaken var den, att vi alla voro missnöjda med de missbruk, som till följd af denna lag egt rum. Men kan någon af herrarne nu påstå, att dessa missbruk blifvit i ringaste mån undanröjda? Nej! Och likväl tyckas nu åtskilliga personer här vara färdiga att frångå den uppfattning, vi hade, då vi uppsade lagen, och önska hafva den kvar utan några ändringar. Det förefaller mig högst märkvärdigt. Ty meningen var ju att söka få bort missbruken; men då det nu visat sig, att normännen icke vilja göra några medgifvanden för att afskaffa dessa, då frågar jag, om vi böra förnya lagen och hafva missbruken kvar. För min del kan jag icke tro, att det kan vara meningen.

(Forts.)

Jag är äfven frestad att svara några ord på hvad greve Hamilton anförde. De af herrarne, som icke voro i kammaren, då han förr hade säte och stämma här, kanske icke så väl känna till, att han är en mycket skicklig debattör och mycket att respektera i den vägen.

Men han som andra har sina besynnerligheter. Han hittar på mycket, som låter ganska bra, men om man litet närmare granskar det, kanske man finner, att det icke är guld allt som glimmar. Han framhöll nu många, många synpunkter, och i synnerhet framhöll han oupphörligt, att vi skulle göra förluster. Ja, jag vet ej, hvad grefven idkar för industri, hvilka förluster han kan göra. Men att jordbruksnäringen och en del industri göra förluster, det veta vi, och att de förluster, som så i allmänhet göras på denna lag, icke äro obetydliga, det är säkert. Och de äro icke små summor. Att samfärdsel mellan länderna skall ega rum och allt sådant för öfrigt, deri skilja vi oss ej från hvarandra. Det önska vi alla. Och jag begriper ej, hvad som blir förstördt, om vi bifalla utskottets förslag. Kunna herrarne säga någon olägenhet, som deraf skall följa? Jag har ej hört någon industriidkare, det är blott grefven, som klagat öfver förluster, som vore att motse. Är manne grefven någon större industriidkare? Jag vet det icke. Kanhända.

Men hvad vill man då nu, att vi skola göra? Jo, vi skulle öfvergifva vår gamla uppfattning. Vilja vi hafva lagen tillbaka? Skola vi säga det nu? En talare sade, att vi böra hafva en mellanrikslag, emedan derigenom förebyggdes förakt för lagarne och åt-

Angående
förändring
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)

skilligt annat. Ja, det är ju det vi vilja åstadkomma, att det ej skall blifva förakt för lagarne, utan ordnad gränshandel. Derför sträfva vi ju, och vår mening är ej, att ingen mellanrikslag skall komma till stånd härefter. Och jag tror, vi kunna försvara vår mening. Ty jag är öfvertygad om, att, när normmännen få se, att det är allvar i leken och att svenska Riksdagen håller på sin uppfattning, saken nog skall gå af sig sjelf. Jag är fullt öfvertygad derom, och jag tager ej tillbaka något af denna min uppfattning. Jag har litat på, att det från vår sida menats allvar, och att normmännen då också skola gå in på rättelse af missbruken. Men klart är, att vederbörande, om vi ej hålla på vår uttalade mening, få svaga fötter att stå på vid underhandlingarna. Det blir ändå ej något resultat nu, om Andra Kammaren bifaller herr Collanders förslag. Ty Första Kammaren tager gifvet utskottets förslag. Det tror jag, att herrarne nogsamst förstå. Hvad skall det då tjena till, att vi fjanta åstad och uttala en annan mening? Det blir endast ett uttalande, som för öfrigt ej har någon betydelse, men som förstör den svenska uppfattningen. Och detta vore en förlust, som vore oersättlig. Jag tycker, att vi böra litet grand tänka på hvad vi göra och häfda vår ställning och värdighet och ej frångå de åsichter vi förut hyst, lät vara att vi hittills ej på ringaste vis kunnat genomdrifva dem. Detta är en synpunkt, som jag menar icke hafva tillräckligt framhållits här. Derför har jag velat säga dessa ord. Och jag tror ej, att kammarens majoritet oaktadt den stora mängd instämmanden, som grefven fick, skall taga saken på annat sätt, än att den bifaller utskottets förslag och låter regeringen sköta om frågan. Vi ha ju hört från statsrådsbanken, att det arbetas på ordnande af gränshandeln, och då tycker jag, att herrarne ej skola vara så bedröfvade. Det går nog bra, det är jag säker på. Och man har förmenat, att tanke på att kappas med vår tulltaxa skulle ligga ofantligt långt borta; men i det fallet minnas herrarne, huru normmännen förut gjort gång på gång. Det förspordes en klagan, att man ej kunde här i Sverige tillverka chokolad. Då nedsatte vi tullen 5 öre under den norska tulltaxans, för att det skulle bära sig. Men hvad gjorde normmännen? Jo, de flyttade ned tullen än vidare. Ock så voro vi fortfarande öfvervunna. Så går det. Vi äro de, som i sådant fall få draga det kortaste strået.

Det kunde vara mycket att tillägga, men det tjenar ingenting till. Den ene räknar efter norska förhållanden och den andre efter svenska, och man kommer så till olika slut. Det är ej godt att döma, hvilken som dervid har rätt. Men det rätta är att hålla på hvad vi förr i frågan åtgjort och ej släppa den uppfattningen under andra förhållanden, än om vi derigenom vinna något med hvad vi företagit oss. Det går ej an att vi förödmjuka oss och ej veta, hvart det bär hän. Jag är ej den, som vill kasta upp svårigheter för brödrafolken. Hvad frågan derom vidkommer, önskar jag uttala lika goda förhoppningar, som här förut äro sagda. Och jag tror, att jag gör det också. Men jag tror ej, att, då det gäller en sådan allvarlig sak som denna, svenske män skola vilja frångå svensk uppfattning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Boestad, *Johansson* i Aflösa, *Hjelmérus*, *Redelius*, *Sjöberg*, *Erickson* i Bjersby, *Ryberg*, *Andersson* i Löfhult, *Bengtsson* i Häradsköp, *Olsson* i Skiftinge, *Mallmin* och *Olsson* i Frösvi.

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Jag begärde ordet med anledning af herr Bergendahls anförande. Han tycktes vilja låta påskina, att den statistik jag uppläste ej var riktig. Jag skall be att få hänvisa till handlingarna, som ligga på bordet der. Det är den statistik, som våra mellanrikslagskomiterade uppställt, och hvad de gjort i den vägen måtte väl ändå få antagas vara riktigt. Klandret faller sålunda ej på mig, utan skulle falla på dem, om det vore något fel begånget.

Herr Olsson i Sörnäs: Jag begärde ordet för att uttala en tack-sägelse till de herrar, som understödt den motion, i hvilken fram-läggande jag deltagit. Det gläder mig verkligen, att det finnes män, som åtminstone i någon mån kunna dela de åsikter, som jag med flere velat förfakta. Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid, utan då nu frågan har fått ett litet annat utseende, än hvad motionen angifver, ber jag att få till alla delar instämman i det yrkande, som af herr Collander i dag blifvit framställt.

Herr Höglund: Herr grefve och talman! Mine herrar! Herr vice talmannen yttrade för en stund sedan, att vid denna frågas be-handling år 1895 alla voro ense om att mellanrikslagen skulle uppsägas. Jag tillåter mig dock att beteckna detta uttalande såsom en sanning med modifikation. Det är väl sant, att i formelt afseende då ej förelåg annat förslag än att uppsäga mellanrikslagen, men det skulle ske efter minoritetens mening i lindrigare form och endast fakultativt för regeringen. För min del erkänner jag, att jag anser att det varit vida bättre, om minoriteten, äfven med risk att blifva något mindre, ställt sig på den rena ståndpunkten och bestämdt mot-satt sig mellanrikslagens uppsägning, så att något dylikt som vice talmannen nu yttrat icke kunde nu sägas om densamma. Men såsom förhållandena då voro, trodde sig minoriten kunna vinna flera röster genom att ställa sig på den ståndpunkt den intog. Bättre hade det varit, om den stått på ren ståndpunkt. Men i alla fall visar detta, att af den stora minoritet, som såsom nödfallsutväg var med om att gifva regeringen rätt att uppsäga mellanrikslagen, dock det stora flertalet var sådana, som voro afgjorda motståndare till mellanrikslagens uppsägning.

Han talade vidare om de missbruk, som från norsk sida egt rum vid mellanrikslagens tillämpning. Ja, derom har blifvit — det erkänner jag — vidt och bredt ordadt, men gemenligen i allmänna ordalag och utan att några speciella fall blifvit anförda. Ett fall finnes dock anfördt i bevillningsutskottets utlåtande år 1895; och när man nu med lugn och sans läser igenom detta utlåtande, finner man, att

Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
gen.

(Forts.)

detta fall måste rubriceras som en ren obetydlighet. Är det verkligen så, att man på allvar vill ha en ny mellanrikslag, undrar jag, om det är rätta taktiken att oupphörligt förehålla den andra parten, med hvilken man skall träffa öfverenskommelse, att han på oredligt och malhonnett sätt gjort sig obehöriga fördelar på sin medkontrahents bekostnad.

Vidare talade han om att Sverige gjort stora förluster på denna mellanrikslag. Ja, jag måste erkänna, att dervid ganska egendomliga reflexioner trängde sig på mig. Jag erinrade mig, huru dessa förluster vid frågans behandling för två år sedan skattades i millioner årligen, och jag minnes en talare, som sade, att han icke kunde beräkna Sveriges förlust under den tid, som återstode, till dess den nya lagen trädde i kraft, till mindre än 12 $\frac{1}{2}$ millioner. Det der talet om millioner har dock tystnat; nu hör man väl i allmänhet talas om »Sveriges förluster», men man aktar sig visligen för att nämna siffror, som för framtiden skulle stå såsom komprometterande vittnesbörd om vederbörandes fantasi. Jag tror, mine herrar, att man nu har anledning att säga, att detta tal om »Sveriges förluster» är ofantligt öfverdrifvet.

Ja, mycket har blifvit sagdt, och mycket mera skulle kunna sägas för att gendrifva hvad den ärade talaren yttrade. Jag tror dock icke, att jag behöfver säga mera, utan att hvad jag redan sagt är tillräckligt för att visa, att det icke är uteslutande faktiska verkliga grunder, som äro underlag för hvad han yttrat i denna sak, och jag tror derför, att jag nu kan sluta.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Collanders förslag.

Herr Collander: Herr talman! Då herr vice talmannen nyss hade ordet, uttryckte han sin beundran för den skicklighet, med hvilken en af kammarens ledamöter på stockholmsbanken uppträdde, och jag instämmer till alla delar med honom deri. Men då han strax efteråt sökte framhålla, att de, som nu motionerat, och de, som yrkat bifall till motionärernas förslag, skulle afse att frångå Riksdagens tidigare ståndpunkt att icke åtnöjas med den nuvarande mellanrikslagen och att de således skulle vilja hafva densamma fortfarande kvar, så ber jag att få säga, att det är icke riktigt skickligt gjordt att så framställa deras sträfvanen. De hafva endast önskat lemna så långt rådrum för denna lags fortvaro, att underhandlingar om en för både Sverige och Norge bättre och mera tillfredsställande lag kunna komma till stånd. Men att framställa det så, som om de ville behålla den gamla, det är icke riktigt. Jag protesterar deremot.

Herr greve Hamilton: Blott några ord, herr talman! Jag ber att få tacka herr vice talmannen för hans lilla vänskapliga utfall; det var en återklang från gamla dagar, som mera roade än stötte mig. Men det förekom dock i hans yttrande något, som jag icke kan underlåta att i all beskedlighet protestera emot. Han sade: »Hvad gör greve Hamilton för förluster på mellanrikslagen? Jag vet icke att han drifver något yrke, men vi, vi göra förluster, vi göra förluster, som icke äro obetydliga.» Jag ber då till en början att få med-

delar herr vice talmannen, att det lilla jag eger är sedan många år tillbaka nedlagdt i jordbruk och bergsbruk. Jag skall därför anhålla att herr vice talmannen, för framtiden, när frågor, som beröra dessa näringar, här komma på tal, ville räkna mig till de sakkunnige. Men för öfrigt, om man skall taga saken från den synpunkten, så skulle jag vilja fråga: Hvad kan en jordbrukare på Ölands ostkust hafva gjort för förluster på de missbruk vid mellanrikslagens tillämpning, som öfverklagades vid 1895 års riksdag?

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.
(Forts.)*

Men — skämt å sido — hvad jag fäste mig vid i vice talmannens yttrande var äfven det en återklang från de sista årens tullstrider. Huru ofta fingo vi då ej höra, att endast den, som har ett privat intresse att bevaka, endast han är sakkunnig, endast han är opartisk. Nej, herr talman, så är det icke. Jag protesterar mot denna förvända argumentation.

Herr vice talmannen Danielson: Ja, det nu af herr grefven anförda kom ju ganska hastigt, och jag skall också i all vänlighet be att få svara herr grefven.

Diskussionen här skulle hafva varit en återklang från gamla tider. Ja, det kan nog vara, men en återklang på många sätt. Jag minnes mycket väl, att herr grefven förut har förfäktat samma åsigtter som nu, men jag tror icke att grefven skall så mycket dela på »vi» och »oss». Jag är öfvertygad, att, om grefven är jordbrukare och icke har några andra inkomster än från jordbruket, så ser han saken ur samma synpunkt som vi; men om han har inkomster från andra håll jemte jordbruket, ja, då ser man allt saken på annat sätt, bäste herr grefve. Och om man är jordbrukare på Ölands ostkust eller annorstädes, så kan det icke göra så stor skillnad i denna fråga.

Nej, snälle, beskedlige grefve Hamilton, låtom oss nu vara svenske män och hålla på den svenska uppfattningen och låtom oss komma i håg hvad Gustaf I plögade säga, då han hade att strida mot främmande intressen: »varen svenske»!

Herr friherre Barnekow: Jag har en gång förut i dag begärt ordet, men då strukit ut mig; men nu kan jag icke underlåta att något upptaga grefve Hamiltons skäl till bemötande.

Mine herrar! om vi riktigt gå till grunden med grefve Hamiltons anförande, hvad innebär det? Jo, för oss, som något längre deltagit i riksdagsförhandlingarna, innebär det icke något annat än ett begär att klandra protektionisterna och deras åtgöranden samt att han vill kasta alla skulden för mellanrikslagens upphäfvande på det nya systemet. Det är detta, som ligger i hans anförande, och det är från detta ansvar han vill fritaga sig. Ja, mine herrar, det kan vara möjligt, att han har rätt häri, men jag misstänker, att grefve Hamilton är af den uppfattningen, att han helst skulle vilja, om han kunde, i ett nu upphäfva det så kallade nya systemet, och jag tror också, mine herrar, att dertill fordras lika mycket mod och ansvar som till att antaga utskottets förslag, om detta också skulle hafva till följd, att någon ny mellanrikslag icke komme till stånd. För min enskilda del har jag i det längsta hyst den förhoppningen, att vi skulle få en

*Angående
förlängning
af giltigheten
af den s. k.
mellanriks-
lagen.*

mellanrikslag mellan brödrarikena. Men jag börjar nu tvifla, och om så icke skulle ske, får man taga konsekvenserna. Men att i nuvarande stund göra någonting annat än att vidhålla det beslut, hvartill Andra Kammaren redan kommit, det kan jag för min del icke gå in på.

(Forts.)

Jag tror också, att det icke är nyttigt eller lämpligt, att denna motion framkommit, emedan man derigenom uppehåller tron på att vi kunna reda oss utan ett slutligt afgörande och undanskjuter detta. Min tro är, att om man nu antager det föreliggande förslaget och således finge ett års uppskof, skulle man om ett år stå inför samma fråga som nu, och hvad har man då vunnit? Min åsigt är, att man gör klokast uti att fasthålla vid hvad man en gång beslutit, och yrkar jag därför bifall till utskottets förslag. Jag skulle gerna borttaga motiveringen, såsom herr Fredholm önskar, men då jag tror att detta gagnar till intet, så anser jag bäst att taga steget fullt ut och yrkar därför rent bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på bifall till samma hemställan men med ogillande af utskottets motivering och 3:o) afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det af herr Collander under öfverläggningen framställda yrkande; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begärdes. I följd häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo hvardera af de båda återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till herr Collanders yrkande, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen åskades votering, hvarför nu först upspattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående första punkten i bevillningsutskottets förevarande utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner dels om förlängning af giltigheten utaf kongl. förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890 dels ock om tullfrihet för vissa varor vid införsel från Norge, antager det af herr Collander under diskussionen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet, att kammaren måtte, med ogillande af utskottets motivering, bifalla hvad utskottet i nämnda punkt hemställt.

Denna första votering utföll med 104 ja mot 101 nej; och erhöi i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner dels om förlängning af giltigheten utaf kongl. förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890, dels ock om tullfrihet för vissa varor vid införsel från Norge, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Collander under diskussionen väckta förslag.

I denna senare votering röstade 106 ledamöter ja och 100 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 2.

Bifölls jemväl.

§ 8.

Herr statsrådet m. m. friherre *A. Rappe* aflemnade ytterligare Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående dagaflöning åt värnpligtige vid tienstgöring i visst fall under år 1898.

Jemväl denna kongl. proposition begärdes på bordet och bordlades till nästa sammanträde.

§ 9.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 12, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1—10.

Lades till handlingarne.

Punkten 11.

Bifölls.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>E. Andersson</i>	i Upsala	under 14 dagar	fr. o. m. den 24 dennes,
»	<i>C. W. Hultstein</i>	»	7	» » » » » 22
och	<i>F. W. H. Pegelow</i>	»	4	» » » » » 22

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *E. G. H. Åkerlund*, hvilken nu aflemnade en motion, n:o 153, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom på landet.

Denna motion bordlades.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes vidare följande inkomna ärenden, nemligen:

statsutskottets utlåtande, n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 6, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, dels ock väckt motion, åsyftande ändring af samma lagrum,

n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 41 § konkurslagen den 18 september 1862,

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrade föreskrifter rörande val af gode män och sysslomän i konkurs samt bestämmande af arvode åt konkursförvaltningen, och

n:o 9, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af förordningen angående patent den 16 maj 1884, dels ock väckt motion om ändrad lydelse af 25 § i samma förordning.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,22 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 23 februari.Kl. $\frac{1}{2}$, 3 e. m.

§ 1.

Justerades det vid kammarens sammanträde den 16 dennes förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Disponenten J. E. Jansson från Taberg, som lider af influensa, bör under de närmaste dagarne hålla sig inne och icke deltaga i riksdagsarbetet, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 23 februari 1897.

Emil Jacobson,
Lifmedikus.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. J. Christerson aflemnade Kongl. Maj:ts proposition i fråga om öfverlåtande å Karlskrona stad af kronans vattenledning derstädes jemte dertill hörande vattenfall, fastigheter och byggnader m. m.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 4.

Föredrogs Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet bordlagda proposition angående portionsersättning till underofficerare och civilmilitära personer af motsvarande rang vid armén.

Ordet erhöles af herr A. Hedin, som yttrade: Herr talman! Jag anser mig icke kunna underlåta att anmärka ett lika förunderligt som groft misstag, som förekommer i det anförande till statsrådsprotokollet, hvilket åtföljer Kongl. Maj:ts nu till remiss föredragna proposition.

Uti en vid denna riksdag väckt motion har jag påpekat, att 1892 års urtima Riksdag i de af Riksdagen gillade stater för åtskilliga regementen och corpser har, i full öfverensstämmelse med Kongl.

Maj:ts eget förslag, fastställt den kontanta ersättningen för portion för en del underbefäl med vederlikar vid vissa regementen och corpser till 62 öre per dag under den längre eller kortare tid, hvarunder vederbörande vore berättigade att åtnjuta portion eller portionsersättning, men att trots detta Riksdagens med Kongl. Maj:ts förslag öfverensstämmande beslut den nämnda ersättningen af 62 öre per dag vid vissa regementen och corpser likväl icke har oförminskad utgått till dem, som varit dertill berättigade, utan fått genom en ren godtycklighet från någon vederbörandes sida undergå en reduktion, ganska betydlig på ett sådant belopp som 62 öre om dagen och för personer i den ekonomiska ställning, som intages af underbefålet vid vår armé, i ty att reduktionen kunnat inom Göteborgs garnison under år 1895 uppgå till 57 kronor 38 öre per man. Jag hade i min motion uttryckt någon tvekan derom, huru vida möjligen ansvaret för denna godtyckliga åtgärd, denna öfverträdelse af ett Riksdagens på Kongl. Maj:ts egen framställning fattade beslut, skulle kunna af sådant skäl delas på mer än en hand, att den skulle hafva blifvit vidtagen af någon underordnad myndighet och att Kongl. Maj:t sedermera, då Kongl. Maj:t derom erhållit kännedom, låtit dervid bero; men all tvekan är nu undanrödd, sedan jag erhållit kunskap om tvenne kongl. bref, båda af den 15 september 1893, hvilka äro af den egendomliga beskaffenhet, att jag anser dem förtjena att i Riksdagens protokoll bevaras, hvadan jag skall anhålla att få uppläsa dem. De äro båda helt korta.

»Oscar etc.» — och några andra etc. också —. »Då kostnaden för portions tillagning, som, enligt hvad för Oss anmaldt blifvit, i regeln kan anses uppgå till 10 procent af dess värde, hitintills icke fått inräknas i den ersättning, som tillkommer portionstagare, hvilka uttaga portion i kontant, men fullständig godtgörelse för portionens värde under sådana förhållanden icke kan anses nämnda portionstagare beredd, hafve Vi, uppå gjord underdånig framställning, velat härmed förordna, att till portionstagare vid armén, som med begagnande af dem författningsenligt tillkommande rättighet uttaga portion i kontant, må från och med nästkommande års början såsom godtgörelse för kostnaden för portionens tillagning utbetalas ett belopp af 10 procent af densammas värde enligt vederbörliga upphandlingspris.

Hvilket Vi eder till kännedom och vederbörandes förståndigande i nåder meddele. Stockholms slott den 15 september 1893.

OSCAR.

Axel Rappe.

Till Arméförvaltningen å intendentsdepartementet, angående ersättning åt vederbörande portionstagare för i kontant uttagen portions tillagning.»

»Oscar etc. etc. Då, i följd af den under den 11 november 1892 af Oss fastställda ändrade portionsstat för armén, portionens värde i viss mån minskats, och billigheten vid sådant förhållande synts Oss fordra, att vid de truppförband, som äro sammandragna till oafbruten tienstgöring och vid hvilka portionsersättning följaktligen utgår för helt år, någon godtgörelse för minskningen i portionens värde be-

redes de löntagare, hvilka författningsenligt äro berättigade att uttaga portionen i kontant, hafve Vi funnit godt i nåder medgifva,

att åt underofficerare och civilmilitär personal af underofficers grad vid de värfvade regementen och corpser, vid hvilka den nya portionsstaten under innevarande år varit gällande, må från vederbörliga anslag vid årets slut såsom gratifikation utbetalas så stor del af skillnaden emellan den äldre och den nya portionens värde, som belöper på den tid af året, hvarunder de olika portionstagarne varit i åtnjutande af portionsersättning.

Hvilket Vi eder till kännedom och vederbörandes förständigande härigenom i nåder meddele. Stöckholms slott den 15 september 1893.

OSCAR.

Axel Rappe.

Också detta är staldt till arméförvaltningen å intendentsdepartementet.

Herr talmannen behagade häraf finna, att någon tvekan om hvar ansvaret och *hela* ansvaret för den kränkning, som vederfarits Riksdagens beslut, och den orätt, som vederfarits en del underbefäl och vederlikar vid en del regementen och corpser, är att förlägga. Här finnes icke ens för den, som dertill kunde hafva lust — hvilket icke är händelsen med mig — någon möjlighet att skylla på arméförvaltningen, utan ansvaret stannar hos regeringen — främst naturligtvis hos den rådgifvare, som tillstyrkt dessa olagliga åtgärder och kontraherat Kongl. Maj:ts beslut.

Och nu kommer jag tillbaka till hvad jag började med, nemligen Kongl. Maj:ts proposition angående portionsersättning till underofficerare och civilmilitära personer af motsvarande rang vid armén. Jag sade, att jag hade begärt ordet för att påpeka ett groft och förunderligt misstag — jag ville icke nu begagna något annat ord än misstag och jag skall låta det tills vidare stå kvar — som förekommer i det statsrådsprotokoll, som ledsagar den kongl. propositionen. Der har nemligen statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet gjort ett försök att öferskylla detta beteende genom att tala om »beräkningar» och »förslagsberäkningar» i 1892 års stater. Nu är verkliga förhållandet det, som hvar och en lätt kan öfvertyga sig om, att i de fall, hvarom nu är fråga och som jag påpekat i min motion, alldeles icke någon »beräkning» förekommer, utan det, som är stadgadt, det är rätt till en kontant portionsersättning af 62 öre om dagen under den längre eller kortare tid, som kan komma i fråga i hvarje fall. Detta är icke någon beräknad summa, hvilken sedermera under några förhållanden kan på det sätt behandlas, att 62 öre, såsom det der heter, kan förvandlas till någonting mindre än 62 öre.

Om beräkning kan det vara tal, när man till exempel uti staten för lifregementet till fot och en hel mängd andra regementen läser, att öfversten och chefen har, förutom så och så mycket i lön och så och så mycket i tjänstgöringspengar, dagaflöning à 5 kronor, »förslagsvis i 65 dagar.» Men hvad som då är föremål för förslag är antalet dagar, förslagsvis uppsatta till 65. Hvad som deremot icke är föremål för något förslag, icke föremål för någon beräkning och som icke sedermera får öfverleinnas åt någon myndighet att godtyck-

ligt reducera, det är de 5 kronor, som öfversten och chefen skall hafva i dagaflöning. Huru stor summan blir, det beror på antalet dagar. Likaså förhåller det sig, när jag från de högre regionerna går ner till bataljonsadjutanterna, sergenter af första klassen, vid alla de regementen, för hvilka denna normalstat gäller, ty derom heter det: »dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 90 dagar». Der fins också beräkning och förslag rörande dagarnes antal, men dagaflöningens belopp under de verkliga effektiva dagarna är icke föremål för någon beräkning, utan det är utsatt i den fixa siffran 80 öre, och ingen människa har påstått, att det skulle vara tillåtet för Kongl. Maj:t eller någon annan att reducera dessa 80 öre, som stå i den fastställda staten, till något mindre än 80 öre.

Om jag nu återgår till exemplet på 62 öre för så och så många dagar, angifvande portionsersättningen, så kunna vi taga rubriken *fanjunkare* i staten för Gotlands infanteriregemente, der det om dem heter: lön — om jag mins rätt — 720 kronor; dagaflöning à en krona i 365 dagar, 365 kronor är den utförd med. Ingen har påstått, att denna dagaflöning af en krona kan reduceras till något mindre än en krona. Vidare kommer beklädnaden, som utföres med en summa af 150 kronor, och så kommer portionsersättningen på 62 öre i 365 dagar och detta är sedan i en kolumn mycket riktigt multipliceradt, 62×365 , till 226 kronor 30 öre och derefter äro alla dessa belopp sammanräknade till 1,461 kronor 30 öre. Det är icke värdt att här tala om någon beräkning eller förslagsberäkning. Det är en fix siffra, som af Riksdagen enligt Kongl. Maj:ts eget förslag har blifvit ifrågasvarande personer tillförsäkrad. Lika visst som det är tillförsäkradt åt en öfverste att få 5 kronor i dagaflöning och åt andra personer, majorer till exempel, en dagaflöning af 4 kronor förslagsvis i 365 dagar, likaväl som det är tillförsäkradt åt dessa att få — hvad det nu är de skola hafva — 4 eller 5 kronor, lika väl är det tillförsäkradt åt det antal underbefäl med vederlikar, som i min motion omtalas, att få 62 öre i portionsersättning, när de taga ut kontant ersättning i stället för portionen. Detta är i sjelfva verket så enkelt, att en pojke borde kunna begripa det, och de 62 örena blifva i den till efterrättelse fastställda staten ingenting annat än 62 öre, så länge icke logiken och det allmänna språkbruket få göras till lekbollar för godtycket.

Jag har ansett mig böra anmärka det i alla delar misslyckade försök, som chefen för landtförsvarsdepartementet i motiveringen till den kongl. propositionen har gjort att öfverskylla eller vända bort det missbruk, som begåtts mot en del af en mycket litet aflönad corps af statstjenare, och det missbruk, som har begåtts, då Kongl. Maj:t icke iakttagit hvad Riksdagen enligt Kongl. Maj:ts eget förslag har beslutit.

Efter det diskussionen härmed förklarats afslutad, beslöt kamraren hänvisa nämnda proposition jemte det i anledning af densamma nu afgifna yttrandet till statsutskottet.

Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vapen-

öfning för utrönande af härens krigsberedskap, som härefter föredrogs, hänvisades till lagutskottet.

Till statsutskottet hänvisades Kongl. Maj:ts¹ nu hvar för sig föredragna propositioner angående dagaflöning åt värnpligtige vid tjenstgöring i visst fall under år 1898, och angående rätt för Kongl. Maj:t att för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark disponera köpeskillingarna för vissa kronoegendomar.

§ 5.

Anmälades och lades till handlingarne

Kongl. Maj:ts skrifvelse, med öfverlemnande af protokoll vid förhandlingar om nya bestämmelser rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden.

§ 6.

Efter föredragning af herr *E. G. H. Åkerlunds* motion, n:o 153, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden, begärdes ordet af

Herr A. Hedin, som yttrade: Som kammarens ledamöter behagade finna, gäller motionen ett rent allmänt civillagstiftningsärende och är således af den beskaffenhet, att frågan skall af lagutskottet behandlas, detta enligt den konstanta praxis, hvarom jag för ett par veckor sedan hade anledning att påminna, och hvilken då åter igen af kammaren för väl hundrade gången bekräftades. Grundlagen fordrar nemligen, att ett ärende skall remitteras enligt hvad ärendets beskaffenhet föreskrifver och oberoende deraf att en motionär gifvit sin framställning formen af en anhållan om skrifvelse till Kongl. Maj:t. Då således herr Åkerlunds förslag, med hvars syfte jag på det högsta sympatiserar, skall behandlas af lagutskottet, om vi vilja strängt iakttaga grundlagen, och då det icke är väckt inom den för sådana motioner föreskrifna tid samt det icke fins någon särskild sådan undantagsanledning, som i riksdagsordningen omförmäles, att väcka lagutskottsmotioner efter den normala motionstiden, måste jag anhålla, att kammaren behagade besluta att lägga motionen till handlingarna.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt på af herr talmannen i sådant hänseende gjord hemställan, att ifrågavarande motion skulle såsom för sent väckt läggas till handlingarna.

§ 7.

Föredrogs och bordlades för andra gången statsutskottets utlåtande n:o 7, samt lagutskottets utlåtanden n:is 6, 7 och 8.

§ 8.

Vid föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af förordningen angående patent den 16 maj 1884, dels ock väckt motion om ändrad lydelse af 25 § i samma förordning begärdes ordet af

Grefve Hamilton, som yttrade: Herr talman! Lagutskottets utlåtande n:o 9 angår dels en Kongl. Maj:ts proposition rörande förändringar i patentförordningen och dels en motion af herr de Laval i Första Kammaren angående ändring i samma författning. Lagutskottet har tillstyrkt propositionen men afstyrkt motionen, hvilken afser ett synnerligen viktigt ämne. Det är emellertid en ganska allmän åsigt, att man i denna fråga, om den finge behandlas litet grundligare, skulle komma till en annan uppfattning än den, till hvilken lagutskottet har kommit, och man har trott, att äfven utskottets ledamöter, om åtskilliga upplysningar hunne inhemtas, kanske skulle se saken ur en annan synpunkt. På grund deraf och för att vinna någon tid tillåter jag mig att, i öfverensstämmelse med hvad inom Första Kammaren föreslagits, hemställa, att detta lagutskottets utlåtande n:o 9 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för sammanträdet om lördag.

Efter det nämnda utlåtande på flere ledamöters begäran å nyo bordlagts, lemnade kammaren sitt bifall till den af grefve Hamilton gjorda hemställan.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>S. O. Nylander</i>	under	8	dagar	fr. o. m. den	27	dennes,
» <i>O. W. Redelius</i>	»	14	»	»	»	»
» <i>N. J. Nilsson i Grofva</i>	»	3	»	»	»	»

§ 10.

Herr A. Hedin erhöi på begäran ordet och yttrade: Jag nämnde häromdagen, då jag hade den äran att afgifva en motion i anledning af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna löneregleringen för en del af personalen vid statens jernvägar, att jag deri hade framställt blott det ena alternativet, nemligen rent afslag å Kongl. Maj:ts proposition jemte anhållan om nytt förslag till lönereglering efter bättre utredning, hvarvid borde iakttagas åtskilliga synpunkter, som jag i motionen angaf, men att det andra alternativet gick ut derpå att, derest Riksdagen skulle inlåta sig på saklig behandling af det kungliga för-

slaget, deri måtte vidtagas åtskilliga detaljändringar, och det är derom jag nu har äran afgifva en motion.

Den sålunda afgifna motionen, som erhöll ordningsnumret 154, bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl, 3,5 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.
